RAGIP PAŞA
2406

اجتماعيات في [illegible]

علم و فلسفه کتبخانه‌سی . عدد : ۱

فلسفهٔ فرد

محرری : بها توفیق

فرده استناد ایدن فلسفه.— فرد، جمعیت، حکومت.— فردی خطالریمز .— فن ده ، فلسفه‌ده ، مدنیتده نچون کیری یز ؟ .— بر طرفمزده ترقی ، بر طرفمزده عطالت ؛ صاغمزده مدنیت، صولمزده بدویت ؛ اوکمزده استقبال ، آرقه‌مزده ماضی وار ؛ یوزیمزی هانکی طرفه چویره‌لم ! .— شکل اجتماعینک ایکی مباین نقطه‌سی : سوسیالیزم و آنارشیزم .— تأمین موازنت ، نصل ممکندر ؟ . .

صاحب و ناشری :

جمعیت کتبخانه‌سی

استانبول

۱۳۳۲

2772

علم وفلسفه کتبخانه‌سی عدد: ۱

فلسفهٔ فرد

نومرو
۲۸۷

محرری: بها توفیق

T. C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
RAGIP PAŞA KÜTÜPHANESİ
MÜDÜRLÜĞÜ
SAYI: 2406

صاحب وناشری: جمعیت کتبخانه‌سی

درسعادت
« کته‌ئون بدرو-یان مطبعه‌سی »
۱۳۳۲

بر ایکی سوز

حیات اجتماعیه‌ده اك مهم اساس فرددر . کرچه روحیات فردیه قوانینی روحیات اجتماعیه قوانینیله اوجی اوجنه توافق ایتمیور ، بونکله برابر ینه اك اساسلی قواعد اجتماعیه فرده ، وفردده‌کی خصائص اوزرینه مستنددر. فردك تربیه‌سی وفردده‌کی قوتك نتیجه‌سی حاکمیت مایه‌نی تولید ایتدیکی کبی فرك ازیلمه‌سی وسونمسی‌ده استبدادی طوغورر . قوی افراددن قوی حکومتلر چیقار ، بالعکس فقیر و مسکین فردلردن متشکل بر هیئت اجتماعیه‌دن‌ده تشبثسز ، عاجز مدیران امور ظهوره کلیر .

مملکتمزده‌کی احوال اجتماعیه‌نی تدقیق ایتمك ایسته‌دیکم زمان کندی کوزلریمك کفایت ایتمدیکنی اکلادم . وسریعاً علوم اجتماعیه‌ده دورقهایمك ، علم اجتماعی‌ده ده‌مولنك پك بویوك بر مهارتله لاضرلامش اولدقلری کوزلکلری آلدم . بونلرله احوال اجتماعیه‌مزه باقدم . مرض ، هیئت اجتماعیه‌مزدن زیاده اوهیئتی تشکیل ایدن فردده ایدی. بناءعلیه کتابمك برنجی قسمنی شمدیلك کوره‌بیلدیکم بو امراض فردیه‌یه حصر ایتدم .

ایکنجی قسمده مملکتمزده‌کی جریان فلسفی‌یه عائد برقروکی چیزدم ، وفلسفه‌نك مختصر بر پلانی یاپدم . شرق فلسفه‌سی دیه

چیلدیرانلره معنادار مثاللر کوستردم . ونهایت احوال اجتماعیه‌یه
کچه‌رك مملکتمزك حال حاضرده‌کی تظاهرات اجتماعیه‌سندن وبالخاصه
بوندن صوکرا نه صورتله حرکت ایتمه‌مز لازم کله‌جکندن بحث
ایتدم . بوده اوچنجی قسم ایدی .

بوکبی مسائل مهمه حقنده بویله کوچك براثرك کفایتسزلکی
آشکاردر. ایلری‌ده بومباحثه دائر سائر جلدلرده نشر ایده‌جکم.
شمدیلك ارباب قلممزی بو خصوصده مناقشه‌یه تشویق ایدرم .

چونکه بوطرزده‌کی نشریاتك وطن ایچون عظیم فوائد
انتاج ایده‌جکنه شدتله قانعم . . .

۲۵ کانون اول ۳۲۹

بها توفیق

فردك اهمیتی

برچوق سیاسی مسلکلرك اس الاساسنی تشکیل ایدن بو بحث،
بزده هنوز لایق اولدیغی قدر انکشاف ایتمه‌مشدر . تاریخك
مدنیت اولیه‌سندن اولان یونان فلسفه‌سنه بر نظر سریع عطف
ایدرسه‌ك اوراده ، برچوق رؤسای افکارك ، بومسئله حقنده‌کی
اوزون ومنطقی مجادلاتنی کورورز. فکرلر ومثللر صاحب حکیمی
افلاطون، فرده هیچ اهمیت ویرمه‌مش، هرشیده، هرمسئله‌ده،
هردرلو تشکیلات سیاسیه واجتماعیه‌ده دائما عمومیتی واشتراکی
ترویج ایتمشدر . افلاطون ، فرده ویریلن اهمیتك پك نابجا
اولدیغنی سویلر ، وعمومیتك فرده احترامی شویله طورسون ،
فردی عمومیت نامنه فدائی تعلیم ایدردی . بوقبیل اجتهاداتیله
اشتراکیونك اساتذهٔ اولیه‌سندن اولمق شرف عندیسنی احرازایدن
بوذات کرك مذهب اجتماعیسنده ، کرك مسلك سیاسیسنده پك
بیوك خطالره دوشمش و«هرشی عمومی اوملیدر، حتی کوزلر ،
حتی قولاقلر ، حتی اللر ! . . » دیه‌جك قدر افراطکارلقلر
ایتمشدر ! . .

دست قدیر طبیعتك ، کندی قوانین مستبده‌سنه دائما انقیاد
مجبوریتنده بولنان افراده آیری آیری توزیع ایتدیکی استعداد

وملكاتی عین سویهٔ وسطیه‌یه ارجاع ایتمك، یاخود ینه بو استعداد وملكات آراسنده‌كی آیریلقك رفع وازاله‌سنی ایسته‌مك، طبیعته وطبیعیلكه قارشی طورمق حتی اونك فوقنه چیقمق قبیلندن بر خیال اولور. خصوصیله زمانك افكار وعاداتنه هر جهتله تفوق ایتمك ایسته‌ین افلاطون كبی بر حكیمك بو صورتله انفراده چالیشدیغی بر زمانده فرده اهمیت ویرمه‌نك علیهنده بولنمسی ودها طوغریسی فرده اهمیت ویرمه‌نك علیهنده بولونه‌رق انفراده چالیشمسی، بعض قونفرانسجیلریمزك « بوراده سزه سیاستدن بحث ایده‌جك دكلم، چونكه سیاست الخ . . . » سوزلریله اصلا سیاستدن بحث ایتمیه‌جكلرینی سویلدكلری حالده دها ایلك سوزلرنده سیاستك تعریف وتوصیفندن دم اورمه‌لرینه بكزه‌یور.

فردك لازم كلن درجهٔ اهمیته ایصالی بر چوق تشكیلات سیاسیه‌نك، شدتله صارصیلمالرینی موجب اولسه‌بیله « هر شی عمومی اولملیدر، حتی كوزلر، حتی قولاقلر، حتی اللر . . . » دستورینك انتاج ایده‌جكی غیر طبیعیلكی موجب اولماز. اللرك وآیاقلرك عمومی اولمسنی ترویج ایدن وبونك امكاننی ظن ایله‌ین حكیم، انسانلر آراسنده‌كی مادی وغیری مادی تفاوتی وبونك نتیجهٔ ضروریه‌سی اولان اختلاف افكار وطبایعی هیچ‌ده خاطرینه كتیرمك ایسته‌مه‌مشدر.

بو اختلافاتی قالدیرمق، یعنی هر كسی عین نظریه، عین

نقطهٔ اعتقاد اطرافنده بولندیرمغه سعی ایتمك نصل فكری بر استبدادك منشأ حقیقیسنی تشكیل ایدرسه فرده بیوك بر اهمیت ویره‌رك هر كسك فكر واجتهادینه حرمت ایتمك اساسی‌ده ارادهٔ حقیقیه وحریتك اك مهم بر مركز تعالیسی اولور.

آریستو، مافوق الطبیعیات نقطهٔ نظرندن هر نه‌قدر پك روحانی وخیالی قالمشسه‌ده سیاسیاتده افلاطونی قات قات كچمش وفردك قیمت واهمیتنی تقدیر ایده‌رك حریت حقیقیه‌نك افراده ویریلان اهمیت درجه‌سنده انكشاف ایده‌جكنی واختلاف افكارك رواج تامیله اولچوله‌بیله‌جكنی سویله‌مشدر.

بو كون اك مفرط اشترا كیون بیله تصدیق ایدرلر كه بشریتك سعادت وسلامتی افلاطونك اساسات اشترا كیه‌سندن زیاده آریستونك نظریات فردیه‌سیله ممكن اولا بیلمكده‌در.

اكر میلاد عیسادن اوچ یوز بوقدر سنه اول سرد ایدیلن بو نظریات فردیه همان حیات اجتماعیه وسیاسیه‌یه تطبیق ایدلمش وافلاطونك آرزوسی اوزره هر شیئك، حتی چوجقلرك بیله عمومی اولمسی اساسی آز چوق ترویج ایدیله‌رك بتون تظاهرات حیاتیه‌نك حكومات مستبده یدیله تنظیم واداره‌سی جهتنه كیدلمه‌مش اولسه‌یدی بو كونكی انسانیت درجه درجه ترقی ایدرك نهایت اسارتدن اجارته كچه‌بیلمش دكل، بلكه حقیقی بر حریتك مهد نازان سعادتنده بویومش كیتمش اولاجقدی!

قرون اولی‌نك بو مهم نظریاتندن ملهم اولارق مسئله‌نك تفصیلات وتفرعاتنه عائد اوزون اوزادی‌یه مطالعه‌لر بیان ایدن حکمای جدیده‌دن شمدیلك بحث ایتمیه‌جکم. چونکه ماضینك اك مظلم اعماقندن چیقاریلدیغی حالده هیچ بر زمان « ماضی آلود! » اولدیغی ادعا ایدیله‌مین بو نظریات، اساس اعتباریله تا او زماندن حال حاضره قدر عین قیمت و مزیتی محافظه ایتمش و آریستویه اورغانوم اثر معروفنی یازدیغی کبی اون طقوزنجی عصر اساتذه‌سندن انکلتره‌لی هربرت سپه‌نسره‌ده (حکومته قارشی فرد) کتاب مقبولنی املا ایتدیرمشدر.

بناءً علیه حریتپرورلکنی اعلان ایدن هر حکومت فردك اك بیوك بر حقی اولان اراده و حریت اساسنی قبول ایتمش ودائرهٔ نفوذی ایچنده هر درلو اختلاف افکاره ومسالك مخالفه‌یه رواج ویرمشدر. شوقدرکه ... (ایکنجی بحثه مراجعت)

حریتك حدودی فردك لیاقتیله متناسبدر.

« خلق، سویهٔ معنویه‌سنی یوکسلته‌رك کندی کندیسنی سوق واداره ایده‌جك بر درجهٔ کماله واصل اولمدقجه افراط حریت، پك مضر نتیجه‌لر حاصل ایده‌بیلیر. »

بو سوزی بتون مدنی مملکتلرك علمای سیاستی متفقاً تصدیق ایلیور.

اولا بو جهتی اثبات ایده‌جك بر قاچ مثال ذکر ایده‌لم: آلمانیا طبیعیونندن حکیم مشهور ارنست هه‌که‌ل بر کتابنده: « عصرك حقیقتلری خلق آراسنده تمامیله نشر وتعمیم اولنملیدرکه احوال سیاسیه‌ده اعتدال و سکونت حاصل اوله‌بیلسین، بویله اولمدقجه شکل حکومت ایستر استبداد اولسون، ایستر مشروطیت، حقیقتده هپسی بردر. » دیور.

مونته‌سکیونك: « هر قوم لایق اولدیغی حکومتله، لایق اولدیغی قانونلر اداره اولنور. » سوزلری مشهور عالمدر.

ماقس نورداو، مهم بر اثرنده: « خلق حکومته عرض

احتیاجدن استغنا کوستردکجه اونی دائما کندی خصوصیتلری آراسنده بولاجق و بر دقیقه حریت حقیقیه‌سنی اکتساب ایتمش اولمیه‌جقدر . » دییور .

بو قطعی حکملردن بز شو نتیجه‌یی استخراج ایدییورز : حریت حقیقیه، حکومتك شکلندن زیاده فردك تحصیل و تربیه‌سیله سویهٔ عرفانتك ممکن مرتبه تعالیسیله ممکندر. بو ابتدائی اساسلر حصوله کتیریلدکجه و هر درلو نقصانلریمزك ، هر درلو عجزلریمزك، حتی فقر و ضرورتمزك بیله تهوین و تداویسنی حکومتدن بکله‌دکجه حریت و مشروطیتمزك شکلنده تعالی‌یه دکل تدنی‌یه انتظار ایتمه‌مز لازمکلیر .

فرق مخالفه حکومته قارشی : « اهالی آج قالیور ، دها بر فابریقه بیله آچمدیکز . » فریادیله خلقده‌کی عجز ، تابعیت ، التجا خاصه‌لرینی اعلان و اشاعه ایدرکن ، عین زمانده « لازم کلدیکی قدر حرتمزه مالك اولامیورز!» طرزنده‌کی ادعالر عظیم بر ضدیت ایچنده نمایان اولیور! بز هر حرکتمزله ، هر سوزمزله حکومتك اوزریمزده‌کی وصایت بی‌نهایه‌سنی تصدیق حتی بو وصایتك دها زیاده توسیع و تشمیل ایدلمسنی آرزو ایتدکجه حکومته ضمناً اوقدر بیوك بر صلاحیت ویرییورز که بوکا قارشی بعض تفرعات اموردکی اعتراضلریمز ، بتون حساباتمزی و هر درلو مسئولیتی اوزرینه یوکلتدیکمز بر کاتبمزدن اون پاره‌لق بر مصرفك حسابنی

صورمه‌مزه واوکا : « سن بزم هر ایشمزه قاریشیورسك » دیه بیان عتاب ایتمه‌مزه بکزه‌یور .

مادامکه اونی هر اموریمزه وکیل تعیین ایتدك ، هر شیئه قاریشمق حقیدر .

ایشته بز حکومتی حالا بویله بر وصی ، بویله بر حلال مشکلات فرض ایتدکجه اونك وضع واقامه ایده‌جکی قواعد و تحدیداتی دخی خوش کورمه‌مز ایجاب ایدر .

دنیانك هانکی نقطه‌سنه کیدیلیرسه کیدیلسین ، اك ابتدائی، اك وحشی قوملرده بیله قوت حکومتك ترقیٔ فرد ایله معکوساً متناسب اولدیغی کوزه چارپار . شاید بویله اولماسیدی وهنوز طریق تمدن و ترقیده کیری قالمش اولان ملتلرك باشنده قوی و نافذ الحکم حکومتلر بولنمامش اولسه‌یدی احوال اقوامده تناسب واعتدالدن زیاده شورش وقیامت مشهود اولوردی .

انکلتره ده مهم بر طریقت سیاسیه تأسیس ایتمش اولان هوبس دییورکه

«طبیعتده بر انسان دیکر بر انسانه قارشی معاون ورفیق دکل عادتا بر قوردر . هر کس هر شیئی کندیسی ایچون ارزو ایتد- یکندن دیکرلرینی بوشیلردن محروم ایتمکی دوشونور و هر انسان بویله دوشوندیکندن محاربه‌لر محصوله کلیر هر شخص بتون دیکر شخصلره قارشی محاربدر وحال طبیعی محاربه‌در .

« عجبا کیم قازانه‌جق؟ .. شبهه یوق‌که قوتی چوق اولان!. بو غلبه دخی پك طبیعی ، پك منطقی ، عقله و حقه پك مقارن بر شیدر ، یعنی معقول و مقبولدر . حقوق طبیعیه‌نك الك طوغروسی والك اساسلیسی ایشته‌بو، یعنی قوتلی اولانك حقی‌در. قوتلی ؛ ضعیفك ضررینی موجب اولابیلیر . فقط بو ضرر بر حقسزلق دکلدر . چونکه ضعیف ایچون برحق ، بر قانون موجود اولاماز ، اولسه بیله بویله برقانونی تطبیق ایتدیرمك ضعیفك خرجی دکلدر .

« نه‌دن شکایت ایدیورسك ؟ کندی کیفمدن زیاده سنك کیفکه‌می خدمت ایده‌جکم ؟ بوسنی ایستدیککی اجرادن محروم براقمق ایچون دکل ، کندی آرزومی یرینه کتیرمك ایچوندر . مقتدرسه‌ك سن‌ده‌بویله حرکت‌ایت... ایشته الك بیوك دستور !...»

هوپسك بوفکرلری، بویله حرکت ایتمه‌مزی توصیه ایتدیکی ایچون دکل ، بلکه بویله حرکته طبیعةً مجبور بولندیغمزی کوستردیکی ایچون قیمتداردر .

ایشته خلقةً بوقدر مفترس ، بوقدر متمایل منفعت اولان انسانلری آنجق تربیه ، علم ، سویهٔ مدنیه‌درکه تسکین و تعدیل ایدییور و حقیقی منفعتك افتراقدن ومجادله‌دن زیاده صلح وسکونتده اولدیغنی اوکره‌تیور .

بناءً علیه یاپیلان قانونلر ، یعنی جمعیتده‌کی روابط اجتماعیه و سکونتی تأمین ایده‌بیلدیکی حالده مقبول، عکس تقدیرده عبثدر.

شمدی کندی شریطهٔ اجتماعیه‌مزه باقالم. حریت واسعه‌نك بزده‌کی تظاهرلرینی و بواساسه بناءً تنظیم ایدیلن غایت صیق قوانینی نظردقته آلالم وبیله‌لم که بونلرك تنظیمنه سبب حکومتده‌کی میل استبداد دکل هنوز فردده اجرای حکم ایدن حریته عدم استعداددر !

حكومتك نفوذى ـ فرده نصل استناد اولنور؟

صوك كونلرك بى‌لزوم وبى‌معنا تقراتندن برى‌ده « نفوذ حكومت » مسئله‌سيدر . نافذ وقوتلى بر حكومته احتياجمز اولديغنى سويلينلر ، وبوكبى سوزلرى عقل ومنطقله محاكمه‌سنه راضى اولاميه‌جقلرى افعاله سپر اتخاذ ايدنلر ، هنوز ادعالرينى تقويه واثبات ايده‌مديلر . استانبولده هيچ بر غزته قالمدى‌كه سطحى بر صورتده نفوذ حكومتدن بحث ايتمه‌مش اولسون . بر زمانلر اك شديد مخالفت غزته‌لرى بيله نافذ وقوتلى بر حكومتك لزومى ادعاسنه قارشى سرفرو ايديورلر ، اك خفيف بر كلمهٔ تنقيد تلفظندن چكينيورلردى ...

بوكون بن كندى كنديمه صوريورم : نافذ بر حكومتك محل استعمالى نره‌سيدر ؟ بويله بر حكومتك نفوذ وقوتى كيملر اوزرنده جارى اوله‌جقدر ؟ تبعه اوزرنده‌مى ؟ اجانب يعنى خارجى دشمنلرمز اوزرنده‌مى ؟.. بونلرى برر برر تدقيق ايده‌لم : تبعه اوزرنده اجراى نفوذ ايده‌بيلمك ايچون نه لازم ؟.. اولا تبعه‌دن يعنى ملتدن قوتلى اولمق ايجاب ايديوركه

بوكا حاكميت مليه‌يى حاكميت حكومته قلب ايتمك تعبير اولنور . عبدالحميد بونى، بونفوذ وقوت پولتيقه‌سنى پك اى تأسيس ايتمش وملتك يالكز حاكميتنى دكل ، اك بسيط وبى طرف آرزو واراده‌لرينى بيله ئولديرمشدر . بونك ايچون مراجعت ايتديكى وسائط نظر دقته آلنيرسه شمديكى كبى قوتلى بر اكثريته مظهر اولمق هوسى شويله طورسون بالعكس هر شيئى منفرداً اداره ايتمك وقوجامان بر مملكتك غايت‌قاريشيق وتفرعاتى چوق امورينى درت ديوار آره‌سندن تسويه ايتمك كبى غايت مضر وعجيب يوللره صاپديغنى كورولور .

تبعه اوزرنده اجراى نفوذ ، مشروطيتله امتزاج ايده‌مين بر روش اداره‌در . بو روشك يكانه استنادكاهى‌ده ، عبدالحميدك پك اى كشف و تطبيق ايتمش اولديغى شدتلى بر مركزيت اصولى اوليور .

نافذ بر حكومت ، مأمورينى مسئوليت طانيميان ومادونلرى حقنده ايستديكى كبى مكافات و مجازات اجرا ايتمكده مختار اولان حكومتدر .

نافذ برحكومت ، اوزون اوزادى‌يه سؤال ، استيضاح ، مراقبهٔ مليه كبى حقوق‌مشروعهٔ‌ملتى‌طانيمق ايسته‌مين‌حكومتدر .

نافذ بر حكومت ، تنقيداته تحمل ايتمين ، افكار عموميه‌دن قورقه‌رق اونك ساكن وساكت قالمسنى تأمينه چاليشان حكومتدر .

بناء عليه نفوذنی تبعه‌سی اوزرنده اجرایه چالیشان برحکومتدن فائده دکل ، ضرر بکله‌ملیدر ، مشروطیت دکل استبداد بکله‌ملیدر ، حیات دکل اویوشوقلق ، ئولوم بکله‌ملیدر ، تدنی ، تمارض ، حتی انقراض بکله‌ملیدر .

بویله بر نفوذك یالکز مأمورلر آره‌سنده جریان ایده‌جکنی ظن ایدنلرده وار . بزده مأمورینك آز چوق منور بر طبقه تشکیل ایتدیکی دوشونولورسه اونلر اوزرنده اجرا ایدیله‌جك بر استبدادك درجهٔ شمولی حقنده بر فکر الده ایدیلمك ممکن اولور . حالبوکه بونفوذك حدودی مأمورینی دائما تجاوز ایدر. وچوق تجاوز ایدر . مافوقنك امر و آرزوسنه مطاوعت ایتمك ایسته‌مین مأمور نصل حیات ومعیشت مجبوریتنی دوشونه‌رك بو فکرندن واز کچرسه حکومتله و مامورلرله ایشی اولان هر فردده مظهر موفقیت و سهولت اولمق ایچون دائما اونلره مماشات ایدر ، وبزده هر ایش مأمورلرله‌در . فرضا بر قضایه کیده‌لم . اورانك قائممقامی متصرفه ، متصرف والی‌یه ، والی داخلیه نظارتنه مربوط ومنقاددر . شو صورتله هر آرزوی نظارتپناهی قضامزده‌ده اولدیغی کبی تظاهر ایدر . هر ایشی حکومتله اولان اشراف علی الاکثر وحتی علی التمام قائممقامله ایی کچینمك فکریله بو آرزویه مطیعدرلر ، اشرافك چفتلکلرنده ،

تارلالرنده ، باغلرنده چالیشان زراع ورنجبرده عینی آرزویه تابع اولمقده مضطر قالیرلر .

کورولیورکه حکومتك نفوذی مشروعده اولسه ، غیرمشروعده اولسه ، مدهش ومتوالی براستبداد احداث ایتمکدن کیری قالمیور.

شمدی ایکنجی جهته کله‌لم : شاید نفوذ حکومت - بزده دائما ظن ایلدیکی کبی - تبعه اوزرنده دکل‌ده اجانب و خارجی دشمنلریمز اوزرنده جاری اوله‌جقسه او زمان مسئله دکیشیر . لکن بویله بر نفوذ ، ملتی ازمکله دکل اونی یوکسه‌لتمکله ، اوکا حق کلامنی ، حق تحریرینی ، حق اجتماعنی ، سربستئ افکارینی ویرمکله و اونك تظاهرات حریتپرورانه‌سندن استفادهٔ قوت ایتمکله اکتساب اولنور . حیات وقوت بونده‌در . حق حیات و حریته مالك اولدیغنی ادراك ایتمش برملتك ودیعه‌سی اولان حکومتك قوت ونفوذی ، مغدور و مرده افراد تحکمله الده ایدیلن حکومتك آرزوی تغلبندن شبهه‌سز یوز بیك قات دها مشروع ودها مؤثردر . شوقدرکه یوقاریده‌کی بحثمزده بیان ایتدیکمز کبی اولا فردده لازم کلن لیاقت انسانیه وحریه‌یی اویاندیرمق ایجاب ایدر. بناءً علیه اك اول فردی واونك امراض اجتماعیه‌سنی تدقیق ایده‌لم. (آشاغیده‌کی بحثه مراجعت)

انحطاطه سبب، فردده‌کی اخلاق بوزوقلغی‌در .

مملکتمزك طریق ترقی‌ده بویوك بر سرعتله ایلریله‌مدیکنی سویلینلر ، بو بطائتك سببی اولمق اوزره پك چوق شیلر ذکر ایتمشلردر . فقط بو اسبابك اك مهمی اخلاقی بوزوقلغی‌در . حتی بو مرض فقط جهالتدن دها اول ودها مدهشدر . متانت اخلاقیه‌یه وهر درلو معناسیله تربیه‌یه مالك اولمیان بر ملت افرادی یالکز بطائته دکل ، حتی انقراضه بیله محکوم اولور . تاریخك برچوق وقایعی بوکا شاهددر . روما ، بیزانس حکومتلری ، اندلس سلطنت اسلامیه‌سی ، حتی لهستانك عاقبتی هرکسجه معلومدر . بو حکومتلرك هپسنده‌ده اخلاق بوزولمش، افرادده متانت ودوغرولق قالمامش ، حجاب دینیلان خاصه بتون بتون سیلنمشیدی .

مع الاسف سویله‌مکه مجبورم که بزده‌ده بو حالك مقدماتی مشهوددر. یالانجیلق، دولاندیریجیلق ، کوز بویامق کبی خسیس صنعتلر مملکتمزك هر طرفنده وبالخاصه آز چوق مدنیلشمش شهرلریمزده پك زیاده نظر دقتی جلب ایلیور . بو قبیل اخلاقسزلقلریمز ، ایستر دور سابقك مشئوم وضروری بر نتیجه‌سی اولسون، ایسترسه کوندن کونه آرتان بر مرض معنویمز بولنسون، تأثیری دائما بردر . وطنداشلرك وظیفه‌سی بو آجی حقیقی

کیزله‌مك واونی تلفظدن قورقمق دکل ، بالعکس آچیق ، مناقشه ایتمك وتداویسنه چالیشمقدر .

عصر حاضر اجتماعیاتنده‌ki فردك اهمیتی، انجق متانت اخلاقیه ودها طوغروسی تربیهٔ اراده ، تشبث ، عزم ، فتورسزلق کبی خصائص احرارانه ایله تظاهر ایدر . بونلر یوقکن هیچ بر فردك موقعی واهمیتی تقدیر ایدیله‌مه‌جکی کبی حقیقی اخلاق وحقیقی حریت‌ده تأسس ایده‌مز ، هر دولت افراددن تشکل ایدر ، دینلدکدن صوکرا حاکمیت ملیه واستقلال دولت کبی شیلرك ده افرادده‌کی اراده قوتی ومتانت خاصه‌لریله اولچوله‌بیله‌جکی اکلاشیلیر . فرد مستقل اولمازسه حکومت مستقل اولاماز . فرد حاکم دکلسه ، بو حق صریح واخلاقیسندن واز کچیورسه حکومت محکومیته حاضرلنملیدر، فردده تابعیت خاصه‌سی آرتدقجه، بر هیئت عمومیهٔ افراد اولان حکومت‌ده‌ده بو احتیاج اویانیر . قیرمزی ذره‌لرك ترا کمندن بیاض بر کتله حاصل اولامدیغی کبی، متانتسز ، دونك ، عزم وتشبثدن اوزاق افرادد‌ن ده متین ، متشبث ، ثباتکار بر حکومت چیقاماز .

مملکتمزك اك بیوك بر تظاهر سیاسی‌سی دیمك اولان کچن سنه‌کی فرقه‌لر حیاتنه عطف نظر ایده‌جك اولورسه‌ق اخلاق ومتانتك درجه‌سی حقنده بر فکر الده ایتمك ممکن اولور. هر هفته فرقه‌سنی دکیشدیرن وبو حرکتنی غزته‌لرله اعلانه لزوم کورن بر فرد،

آشكاردركه كندنجه معلوم ومنتخب براجتهاد سياسى يه دكل ،
آيده قازانديغى ياخود قازانمق اميد ايتديكى بش اون غروشك
دوام وتأمينه قوشيور . جدى برسياسته مظاهرت ايتمكله الده
ايديله جك عمومى وبيوك منفعتى بوكونك عادى وسفيل منفعتنه
فدا ايديور وصرف بوساخته وبى فهمانه فدا كارلغى عالمه كوستره-
رك مقصدينه دها چابوق واصل اولمق ايچون غزته لره قدر
مراجعته قرار ويريور . برآى اول اولانجه قناعت وجدانيه
(!) سيله داخل اولديغى فرقه دن بوكون يكى برقناعت وجدانيه
الجاسيله استعفا ايتديكنى اعلان ايديور . جدى برمسلك سياسى
واجتماعينك ، جدى براجتهادك سنه لرجه تتبع وتجربه نتيجه سى
اولديغى معلوم ايكن هرآى تبدلى اعتراف ايديلن بوقبيل روزمره
قناعات وجدانيه(!) يى نصل تفسير ايتمك ايجاب ايدر ، بوخصوصده
پاره چكمك ، كوزه كيرمك ، موقع طوتمق حاصلى احتراص
واخلاقسزلقدن بشقه نصل برسبب تصورينه امكان واردر ؟ .

بوجهت بداهت درجه سنده آشكار ايكن هركون دكيشن
بوقبيل قناعت صاحبلرنى متمادياً كندى ايچلرينه قبول ايدن
فرقه لره نه ديمه لى ؟ .

سياستده كى متانتسزلك تجارت عالمزده دخى كنديني كوستره-
ديكى منتسبلرنجه معلومدر . حياتك برمجادله دن عبارت اولديغى
حقيقتى بيلنديكدن صوكرا هريرده جارى اولان دسائس تجاريه

معذور ومقبول كورولسه ده غيرمشروع برصورتده اكتساب
ثروت ايتمك ايچون عادتا دولاندريجيلق قبيلندن پياسه لريمزده يك
حيثيتشكن بردرجه يى بولان حيله كارلقلر تقدير ايديله من . مدتى
كان بربونونى تماميله تأديه دن قاچه رق تقسيطه ربط ايديلمك
وبوصورتله اهميتسز براستفاده تأمين ايتمك ايچون آلاجقلى يى
ساعتلرجه بكله تن ونهايت يالوارارق، آغلايه رق محكمه يه كيتمكدن
قورتولان اصحاب تجارتمز آز اولمديغى كبى بوكونلرده يك مبذول
اولان افلاسلرك ده نتيجهٔ تحقيقاتده اكثريا حيله لى وياتقصيراتلى
ظهور ايتديكى كورولمكده در .

هله مملكتى الك زياده يوكسله جكى ادعا اولنان كتاب تجارتى
بك شايان حيرت وتأسف برحالده در . باب عالى جاده سنى طولديران
كتابجيلرك قسم اعظمنده نه صاغلام برحساب ، نه ده جدى بر
معامله يوقدر . يازيلان وساحهٔ مطبوعاته چيقديغى كورولان كتابلرك
محررلرى جدا بدبخت آدملردر . بركتاب نه قدر مكمل اولورسه
اولسون كتابجينك ويره جكى حق تحرير فورما باشنه بر ونهايت
بربچق ليرادر . خصوصيله بوكونلرده ملى نامى آلتنده نشر اولنان
رومانلرك فورمالرى يكرميشر اوتوزر غروشه يازيلقده وبويوك
فورمالى ، جيفته ستونلى مترجم رومانلرده قرقر اللى شر غروشه
مقابل ترجمه اولنقده در .

بوقدر آزپاره ايله چاليشان محررلره ظن ايدرم كه قارئلرم

آچیه‌جقلر... حالبوکه محررلر بو پاره‌یی کتابجینك آلندن منتظماً وتمامیله آله‌بیلسه‌لر کندیلرینی بختیار عد ایتمکه قرار ویرمشلردر. حالبوکه اوده ممکن دکل. برکتابجی کتاب باصیلمه‌دن پاره ویرمز. باصیلدقدن صوکراده هرکون اون بش غروش ویرمك صورتیله بورجنی اوده‌مکه چالیشیر. حتی بعض ایشکذارلر واردرکه محررینه شاید اون لیرا آلاجغنه مقابل اوچ لیرایه صلح اولمق ایسترسه پشیناً پاره ویره‌جکنی سویلر. زواللی محرر بوکا راضی اولور.

حالبوکه پشین پاره بونودیمکدر. کتابجی اوچ لیرالق ودرت آیلق بونوی یازار. بوآنجق برآی صوکرا ویاری فیئاتنه قیردیریله‌بیلیر. شورانی‌ده خبرویره‌یم که کتابجیلرك بعضیسی بونونی بالذات کندیسی قیرار. ونتیجه‌ده اون لیرایه مقابل بر بچق لیراویرمش اولورکه بوحسابجه یازیلان کتاب نه‌قدر قیمتدار اولورسه اولسون حق تحریری فورما باشنه طقسان یاخود یوز اون پاره‌دن فضله‌یه چیقاماز !.

بوسطرلری اوقودقدن ومحررلرك فلاکتنه اغلادقدن صوکرا کتابجیلرك قزانجنی‌ده سویله‌مك، برچوغنك غزته موزعلکندن، چیراقلقدن مال، ملك صاحبی اولدقلرینی حتی خان، آپارتمان آلدقلرینی ذکر ایتمك ایجاب ایدر. بوحقیقت کندیلرینه سویله‌نجه سرمایه‌لرندن وقازانجلرینك سرمایه حقی اولدیغندن بحث

ایدرلر. حالبوکه کاغد بونو ایله ویره‌سیه‌در، مطبعه ویره‌سیه‌در، محرر ویره‌سیه‌در. آرا یرده نه قالیور ؟ سرمایه دینیلن شی حیله کارلقدنمی عبارت ؟..

کتابجیلری قورقوتان، محررلرك انتقامنی اونلردن آلان آنجق طشره‌بایعاریدر. عین تظاهرات اخلاقیه اونلرده‌ده کورولور. آلدقلری کتابلرك پاره‌سنی موقعلرینك اوزاقلقلرندن بالاستفاده کوندرمزلر، وهرکتابجینك طشره‌لرده یوزلرجه لیرا آلاجغی قالیر.

تربیهٔ فردیه ـ کنجلك وبدبینی

صوڭ کونلرك جریانات سیاسیه و اجتماعیه‌سی بی‌طرف بر نظرله تدقیق ایدیله‌جك اولورسه اڭ زیاده کنجلك ودارالفنون مسائلنه تصادف اولنور .

هیچ برهیئت حکومت کنجلکك بر تمثال محتشمی اولان دارالفنوندن حقیله ممنون اولمامش واونلری‌ده حقیله‌ممنون ایده‌مه‌مشدر . زمامداران اموردن بر ذات ایله اخیراً واقع اولان ملاقاتمده نصلسه موضوع مناقشه اولان بو مسئله بنی پك زیاده دوچار حیرت ایدن برنتیجه ایله نهایتلندی .

شرف ملاقاتیله مشرف اولدیغم بوذات، دارالفنونك برعصیان یاتاغی ، بر کورولتو منبعی اولدیغنی سویلیور واورادن هر سنه یوزلرجه بدبین یتشدیکنی ایلری‌یه سوره‌رك مدعاسنی تقویه‌یه چالیشیوردی .

بوسوزلر بنی درین دوشوندیردی . فی‌الحقیقه برقاچ سنه‌دن بری دارالفنوندن نشئت ایدن افندیلر هپ بدبین اولمشلردی. حتی یالکز بونلر دکل ، تکمیل کنجلك کویا سیاه برجامك

آرقه‌سندن محیط واحوالی تماشا ایدییور و هر شیئه قارشی عدم ممنونیت بیان ایلیوردی . دهاقیصه بر تعبیر ایله مسئله خلاصه ایدیلمك ایسته‌نیلیرسه تکمیل کنجلك مأیوس ومخالف ایدی .

اصلا اعتراض قبول ایتمین بوحقیقتی « کنجلك ومخالفت » سرلوحه‌لی مقالاتیله مقتدر حسین جاهد بك ده برزمانلر اوزون اوزادی‌یه تشریحه چالیشمش وایش اوقدرله‌ده قالمیه‌رق مطبوعات یومیه ورسائل موقوته‌ده بوجهته دائر عین مالده برطاقم مقاله‌لر، فقره‌لر نشر اولنمشیدی .

کنجلکك بووضعیتی بویله‌جه تعین ایتدکدن ودارالفنون ـ کرك دوغرودن دوغرویه، کرکسه بالواسطه ـ تکمیل شبابك بر ماوای فیضی اولارق قبول اولندقدن صوکرا مسئله‌نك کسب ایده‌جکی اهمیت برقات دها زیاده اشیر . چونکه ملتك آتیسی وبوکونکی هیئت اجتماعیه‌نك وارث حقیقیسی ـ هیچ شبهه یوق که ـ کنجلك ، ودها طوغروسی دارالفنون عائلهٔ فکریه‌سنك فیوضات عصر ایله منور ، کنج وقوی اولادیدر .

شوحالده آنی‌یی دوشونن هرفردوبالخاصه مملکتك اداره‌سنی دوش مسؤلیتنه آلات هیئت حکومت بومسئله‌یی حقیله تدقیق ایتملی وبو بدبینی‌یی بر کون اول بر طرف ایتمکه چالیشملیدر . بوکون خفیف براغبرار شکلنده تجلی ایدن برحالك یارین براعتراضه تبدلی ونهایت بر مشکلهٔ سیاسیه حالنه انقلابی استبعاد ایدیله‌من.

حالبوکه حکومتلر بوکونکی اغبراردن طولانی نصل دوچار مواخذه اولیورلرسه یارین ظهوری محقق اولان مشکلاتدن ده اوصورتله مسؤل ومعاتب اولاجقلر !

فقط بز امینزکه حکومت دارالفنون طلبه‌سنی کوجندیره‌جك هیچ بر شی یاپمدی ، اوقدر یاپمدی که خارجدن باقانلر « زواللی طلبه ، نصل متروك ومهمل براقیلمش ! . . » دیمکه بیله مجبور قالدیلر . . .

بوکون اموراداره‌یی درعهده ایدنلره صوروله‌جق اولورسه دارالفنونك انتظام واطاعتدن عاری برمؤسسه، شیماریق برکتله شباب اولدیغنی سویلیورلر وبورانك اصلاحی ایچون شدید قانونلره ، طلبه‌یی آزالته‌جق مشکل دخول مسابقه‌لرینه لزوم بولندیغنی ایلری‌یه سوریورلر . حتی معلملرك بیوك بر حریت ایچنده درس ویرملرینی پك‌ده طوغرو بوله‌میورلر.

حالبوکه بز . مملکتك هنوز لازم کلدیکی قدر ترقی وتمدن ایده‌مدیکی ادعاسیله حریت کلام ، حریت مطبوعات اساسلرندن بر قسمنك طرحی لازم کله‌جکنی موقتاً تصدیق ایتسه‌ك بیله بویله برطرحك اسباب موجبه‌سی اولان ترقیسزلکی وجهالتی الی‌الابد ادامه ایده‌جك قیودات تدریسه‌یی اصلا معقول ومصیب کوره‌میز . بودرلو تقیدات، اصل خسته‌لغی دکل، بلکه موقت بحرانلری ازاله ایده‌بیلیر ، جدی برمدبر امورك هیچ برزمان

بویله موقت تدابیره مراجعت ایده‌جکنی ظن ایده‌میورز . اساساً تدابیر موقته اتخاذی ، برنتیجهٔ ضعفدرکه پك بویوك واساسلی شرائط آلتنده معذور کوریله‌بیلیر .

ایشته بز بویله دوشوندیکمز ایچون دارالفنون طلبه‌ومأذونینك بدبین اولملرنده‌کی سببی دها جدی برصورتده تدقیق ایتدك . مرض کشف اولندقدن صکره تداوینك قولایلاشه‌جغی معلوم اولدیغی ایچون بوسببی ایضاحه لزوم کوریورز :

مملکتمزده همان هرکس حکومت مأموری اولمق هوسنده‌در. بواویله بر آرزودرکه کوچك ، بیوك ، کنج ، اختیار مطلقا اسیر جاذبه‌سی اولیور .

برچوجوق طوغارطوغماز والده‌سندن شوسوزلری ایشیدیر:

« اوغلم بیویه‌جك مأمور اولاجق ، پاشا اولاجق . . . » بواویله برنقراتدرکه بتون قادینلر بونی تکرار ایدر، بتون ننیلر بونکله مالامالدر. چوجوق بوتلقینات مصره آلتنده یواش یواش بویور. آرا صیره مأمورلرك اهمیت واعتبارندن باحث حکایه‌لر، فقره‌لر ایشیدیر . نهایت برکون باباسنك اسکی بردوستی :

اوغلم سن نه‌وقت مکتبه باشلایه‌جقسك؟ » مقدمه‌سیله مکتبه کیدنلرك بیوك مأمور اولاجغی کیتمیه‌نلرك ایسه عادی برعمله ، یاخود حیثیتسز برصاتیجی (!) حیاتی کچیرمکه مجبور قاله‌جقلرینی سویلر. وایرتسی کون چوجق مکتبه باشلاتیلیر. اوکون زواللی

مینی مینی ، ایلك دفعه اولارق مکتبه آدیمنی آتارکن ایلری‌ده اکتساب ایده‌جکی موقع و مأموریتی مبهم بر بولوط آراسنده کوریبور کبی اولور .

مکتبده‌کی معلملرده عینی نقراتی تکرار ایدرلر . ابتدائی رشدی ، اعدادی حیاتی هپ مأمور اولمق خولیالری ایچنده صالLANیر . زواللی شاکرد ، کندندن اوله چیقانلردن قولایجه مأمور اولابیلنلره غبطه ایدر . نهایت برکون اعدادیدن چیقوب‌ده تحصیله دها دوام ایتمك اوزره مکاتب عالیه‌دن برینه کیرمك لازم کلنجه الك اول خاطره « مکتب ملکیه » کلیر . اساساً اعدادی‌یی بیله هیچ اولمازسه بر ناحیه مدیری اولمق هوسیله بیتیرن کنج بودفعه یکدن بر قضا قائممقامی اولمق خولیاسیله چیلدیرر .

بو سطرلری اوقویان قارء ، بردنبره دیکر مکتبلری ، حقوقی ، طبیه‌یی مهندس و سائره مکتبلرینی دوشونه‌جك . . . حالبوکه نه حقوقدن ، یاخود طبیه‌دن چیقانلر ، نه‌ده دیکر مکاتب عالیه‌دن مأذون اولانلر بر صنعت صاحبی اولمق فکرینه خدمت ایتمه‌مشلردر . بویله بر فکره خدمت ایدنلر وارسه بیله اقل قلیلدر . ملکیه ، قضا قائممقامی یتشدیردیکی کبی حقوق ، عدلیه مأموری و حاکم ، طبیه ، بلدیه دوقتوری ، دارالفنون و دارالمعلمین ، مکتب معلمی ، مهندسخانه‌ده ولایت مهندسی الخ یتشدیرر . بونلر ایسه یکدیکرندن

اساساً هیچ فرقی اولمیان بر طاقم مأموریتلردر . مکاتب عالیه مأذونیتی آراسندن تشبث شخصیلریله کچینلر مطلقا مأموریت ساحه‌سنده موفق اولامیانلردر که بالطبع حکومته مخالف بر وضعیتده بولونورلر . بو سوزلر بر آز آجی کورینور ، فقط حقیقتدر . موافقلغه طوقونسه‌ده ، مخالفلری کوجندیرسه‌ده ینه حقیقتدر .

ایشته هرسنه یکیدن یکی‌یه یتیشان ویکرمی یکرمی بش سنه متمادیاً مأموریت دوشونن ، بودوشونجه‌یی کندینه بر غایهٔ خیال یاپان بش آلتی یوز افندی‌یی حکومت نصل ممنون ایده‌بیلیر ؟ بو ممکن دکلدر . بونلرك قسم اعظمی سنه‌لرجه باب عالی اشیکلرینی آشیندیرر ، صوکرا موفق اولامینجه حکومته قارشی بر عداوت حس ایدر و مخالف اولور .

عزیز قارء ! امین اول که الك قوی مخالف مادةً یاخود معناً بالذات ضرر دیده اولاندر . و هر قوی مخالف مطلقا یکرمی ، اوتوز حتی اللی ایکنجی درجه‌دن مخالف حصوله کتیرر . چونکه هرکس اقربا ، اودا ، منسوبین و سائره کبی توابعه مالکدر .

بناءً علیه مأموریت آرزو و احتیاجی اورته‌دن قالقمدقجه ، خلقك آز چوق منور قسمی — که هرمسئله اونلردن چیقبور — حکومته مأمور اوله‌رق یشامق غایهٔ خیالندن واز کچمدکجه حکومتله کنجلك بردرلو باریشمیه‌جق و سویشمیه‌جکدر .

ایشته کنجلکك بدبین اولمسنده‌کی اصل سبب بودر . دکلسه

بعضلرینك دیدیكی كبی حكومتك كنجلكی أزمك طرفداری اولمسی یعنی شدتله محافظه كار بولنمسی شایان اعتماد اولمدیغی كبی، علم ایله جهلك معارضه‌سی تشبیهی‌ده طوغرو دكلدر. بزده، هنوز دیكرینی تجهیل حقنه مالك عالملر یتیشه‌مه‌مشدر.

بوحقیقت بویله‌جه ثابت اولدقدن صوكرا شایان تدقیق دیكر برمسئله نظر دقتی جلب ایدر: عجبا مأموریت فكرینی بخش ایدن منبع نره‌سیدر؟ بوقباحت حكومتده میدر؟ خلقده‌میدر؟

(آشاغی‌ده‌كی بحثه مراجعت)

فردی مأمور یاپان، قانوندر

اولا حكومتده دكلدر، چونكه هرحكومت تكمیل افرادینی مأمور یاپه‌مز. شوحالده مسؤلیت خلقده‌می؟ هیچ شبهه‌سز اونده‌ده دكل . . . بز كنجلریمزده‌كی مأمور اولمق هوس وخیالنك منبعنی تربیهٔ اجتماعیه‌مزده، وبوتربیهٔ اجتماعیه‌یی حصوله كتیرمكده بویوك برتأثیری اولان قانونلریمزده آراملی‌یز.

قانون دینجه خاطره‌مدحت پاشا مرحوم كلیر. چونكه الیوم مرعی اولان برچوق قانونلر، حتی ـ صوك كونلرده تعدیل وتصحیح ایدیلنلر مستثنا اولمق اوزره ـ تكمیل قانونلر، اساس اعتباریله مدحت پاشا طرفندن تنظیم ایتدیرلمشدر. اوزمان قانون تنظیمی منحصراً فرانسه قوانیننی آلوب ترجمه ایتمكدن عبارت ایدی. مدحت پاشا، تطبیقنی آرزو ایتدیكی قانونك فرانسزجه‌سنی آلیر، اودیان افندی‌یه ویرر، اودیان افندی‌ده بوقانونی عیناً ترجمه ایدردی. ترجمه‌لر اوزرنده اجرا ایدیلن تعدیلات همان هیچ مرتبه‌سنده قالیر، حاصلی مناسب. غیر مناسب، مفید. مضر فرانسزلرك نه‌سی وارسه آلنیردی.

فرانسه‌نك عنعنات تاریخیه‌سی، اوصاف عرقیه‌سی الجاآت

محیطیه‌سی تورك عنصرینك وبالخاصه عناصر مختلفه‌دن تشكل ایدن عثمانلی ملتنك شرائط حیاتیه‌سیله متوافقمیدر ، دكلمیدر ؟ بوجهتی دوشونمك هیچ كیمسه‌نك خاطرینه كلمزدی .

ایشته بوكون آنجق ترقی ایتمش ، هیچ اولمازسه اوقویوب یازمق اوكره‌نه‌جك قدر كوزینی آچمش اولانلرك حكومت مأموریتنه هوس ایتمسنده‌كی سبب هپ بوقانونلردر. بونی ایضاح ایتمك ایچون برآز فرانسه‌دن بحث ایده‌جكم .

*
* *

فرانسه‌ده حكومت مركزیه ، یواش یواش دره بكلكلری ازاله ایدرك كسب قوت ایتدكجه باشلانجه طبیعتله هرشیئی مركزه ربط ایتمكی دوشونیوردی. طبیعتك هرحادثه‌سنده اجرای حكم ایدن « عمل ، عكس العمل » قاعده‌سی سیاسیات واجتماعیاتده‌ده عینیتنی محافظه ایدر . فرانسه تاریخنده لوئیلر برسلسلهٔ سیاه استبداد شكلنده توالی ایتدكجه بومركزیت قاعده‌سی ده قوتنی آرتیرمش ونهایت «حكومت دیمك بن دیمكدر.» دیین اون دردنجی لوئی زماننده صوك درجهٔ احتشامنی اكتساب ایتمشدر. مركزیت دیمك تكمیل مملكتی برالدن اداره ایتمك وسلطنت واحده‌یه قارشی سیاسی ، اجتماعی واداری هیچ براستقلال یشاتمامق دیمكدر . بونك ایچون ده هرشی ــ اك عادی تفرعاته قدر ــ مركزدن اداره اولنلی وتكمیل شعبات حكومتی تك برایپ چكلمكله هرعضوی آیری آیری حركت ایدن قوقله‌لر حالنه افراغ ایتملیدر . ایشته

فرانسه بویله یاپیوردی . ناپولیون بوحاضرلقدن استفاده ایتدی. حكومت نامی آلتنده اجرای فعالیت ایدن بو قوقله تیاتروسنك یكانه ایپنی النه كچیرر كچیرمز، اونی دها قوتلندیرمك ومربوطیت مركزیه‌یی صاغلام برحاله كتیرمك ایسته‌دی . بونك ایچونده اك برنجی واسطه « قرطاسیه اصولی » دینیلن كاغد قوافلنی ایدی. ناپولیونك اك برباد ، اك آزیجی ، اك ئولدیریجی فنالغی ایشته بو اصولدر .

بویله بر اراده آلتنده یشایان مملكتلرك قانونلرینی نظر دقته آلمق لازم كلیرسه همان هپسنك حریت فردیه علیهنده بولندیغی و بر قسم خلقك دیكر بر قسم خلقی أزمسنه خدمت ایتدیكی كورولیور .

نته‌كیم فرانسه‌ده هیچ برمعامله یوقدركه حكومت اوكا مداخله ایتمسین ، هیچ برحركت یوقدركه حكومته مراجعت ایدلمكسزین نتیجه‌لنه‌بیلسین . بویله مملكتلرده حكومت هرشیئه قاریشیر . تجارت ، زراعت ، صنایع ، سیاحت حتی ازدواج، حتی متره‌س طوتمق بیله حكومتلرك مداخله‌سندن، منعندن یاخود مساعده‌سندن خالی قالاماز. شوصورتله هرفرد حكومته محتاجدر، دها طوغروسی حكومت برماكنه‌دركه برقسم خلق اونی قوللانیر، برقسم خلق ده اوماكنه‌نك آره‌سنده أزیلیر. وشبهه یوقدركه ماكنه‌یی قوللانمق،

آره‌سنده أزیلمکه نسبتله چوق ایی وکارلیدر . بوراده ماکنه‌یی قوللانانلوك مأمورلر ، ازیلنلرکده مأمور اولمیان بالعموم افراد ملت اولدیغنی سویله‌مکه لزوم وارمی ؟ ..

ایشته مدحت پاشانك فرانسه‌دن عیناً آلدیغی قانونلر بزده بوتأثیری حاصل ایتمش وخلقی ازه‌ن وازیلن صفتلرینه آییرمشدر . مملکتمزده‌کی تفرعات حیاتیه‌یه نافذ بر نظر عطف ایدیله‌جك اولورسه کورولورکه مأمور مرفهدر ، مستریحدر ، بر طاقم ویرکیلردن معافدر وداعما آمردر ... حالبوکه افراد اهالی بالعکس برچوق تکلیفات آلتنده زبون وضعیفدر . داعما مأمورلرك استبدادینی چکمکه مجبوردر . الک مدنی وبی طرف حرکاتده بیله هیچ اولمازسه محله مختارلرینك پك بی فهمانه برصورتده باصدقلری مهرلره حیات وفعالیتلرینی ربط ووقف ایتمکه مجبوردرلر . بویله بر مملکتده ، بویله بر قانونلر آراسنده شبهه‌سز هرکس مأمور اولمق ایستر . آز دوشوننن ، استقلالك ذوقنی طویه‌جق قدر ترقی ایده‌مین هرکس بیك درلو تکالیف وشرائط آلتنده زراعت ایتمکدنسه ، وزواللی زراعه امر ونهی ایتمکی ترجیح ایدر ، بوندن وحشی رذوق طویار .

بن کندی حسابمه قرون وسطینك بقایای مفترسه‌سندن بشقه برشی اولمیان بو شرائط حیاتیه‌نك آرتق یواش یواش بدیلنی ارزو ایدرم .

دوشونه‌میلردن متشکل بر خلق ، مرکزیتك بودرجه میخانیکی برشکلنی قبول ایتسه‌ده تدریجاً ترقی وتمدنه یوز طوتمش قوملرده بویله بر اداره ، مأموریت هوسی ودها طوغروسی ازمك ارزوسی کبی محترص استعدادلردن باشقه بر شی تولید ایده‌مز . (مأمور حیاتی حقنده بو بحثمزه اعتراض اولنمشدر . آشاغیکی ده بحثه مراجعت) .

مأمورلرك حالى

هر كسى مأموريته تقرب ايدن ارزويى يوقاريده كى بحثمزده ايضاح ايتدك. بو ارزونك فائده سندن و حقيقيلكندن بحث ايتمدك. يالكز ياكلش بر دوشونجه نتيجه سى اولارق خلقك نصل مأموريته هوس ايتدكلرينى كوستردك.

بيروت والئ سابقى منشئ مقتدر ابوبكر حازم بك افندى بيوك بر قدرت تصويرايله بو جهتى ايضاح ايديور، مأمورينك نه حالده بولندقلرينى پك آچيق كوستريور.

يوقاريكى مقاله مزده كى «مأمورين مرفهدر، مستريحدر.» سوزى بر حقيقت مطلقه دكل، بر حقيقت نسبيه ايدى، سائر خلقك وضعيت اجتماعيه سنه نظراً سويلمش بولنيوردى. فى الحقيقه مأمورينك ده غايت بدبخت اولديغى فكرينه تكميل موجوديتمله اشتراك ايدرم. چونكه بالخاصه كندم بو بدبختيدن قاچدم. مكتب ملكيه دن مأذون و مأمور اولمق اوزره و مستحضر بولنديغم حالده حيات مأموريته ابدياً وداع ايلدم.

شو حالده حازم بك افندى حضرتلريله ارامزده هيچ بر

اختلاف يوقدر. بالعكس اشتراك افكار واردر. بوكا بناءً مجلوب بلاغتى بولنديغم مقالۀ عليه لرينى عيناً بورايه درج ايدرك موضوع بحثى اكمال ايديورم:

«مأمورلر محبته مى، هيچ اولمازسه مرحمته مى، يوقسه نفرته مى لايقدرلر؟

بو سؤالك جوابنى هر كس كندى، وقوف و قناعتنه كوره قولايجه ويره بيلير. فقط استعجال ايدليه رك بر مأمور حياتى تعقيب و تدقيق ايدلدكدن صوكره اعطاء جواب اولنسه عدالت و حقانيته دها زياده تقرب ايدلمش اولور.

(مأمور) نه ديمك؟ مأمورلر كيملردر؟ مأمورلر ناصل يتشيرلر؟ ناصل ايفاء مأموريت ايدرلر؟ بونلر (مأمور) ناميله برر آمرمى يوقسه (آمر) عنوانلى برر اسيرميدرلر؟

درلو درلو ازيجى، اولديريجى محن و مشاق، درلو درلو دلخراش، زهر آلود تصادفات ايچنده امرار حيات ايدن و انفاذ ايتمسه عذاب وجدانيدن، ايتمسه معزولاً آجلقدن اولديره جك اوامر تلقى ايدنلرى ده نادر اولميان مأمورلر، بو صورتله جسماً، روحاً اشكنجه دن عبارت بر حيات اليمه يه لااقل اوتوز سنه تحمل ايدلدكدن صوكره نه اولورلر؟

عمرلرينك اك قيمتدار بر قسمنى فدا ايتدكلرى بو خدماته مقابل كنديلرينى ترفيه ايتمسه بيله هيچ اولمازسه تسليه ايده جك بر تقديره،

حتى حكمى اوچ آى دكل، اوچ كون مصون الزوال اولاجق برذكر جميله مظهر اولورلرمى ؟

همان هرزمان هرآغيزدن بلا اختيار چيقان ومع التأسف بز هرخصوصده محتاج رجال ايكن دولت ايشلرينه تخصيص ايديلن « قحط رجال » شكايتى نه درجه‌يه قدر طوغريدر ؟

هرصنعت ومسلك اربابنك تكملاتى الك اول آلديغى عائله تربيه‌سنه ، مملكتك سويهٔ عرفانجه درجهٔ اعتلاسنه تابع و اثار ومصنوعاتك كوره‌جكى رواج وخدماتك مظهر اولاجغى تقدير ايله متناسب اولاجغنه نظراً تكملى فقداننده ويا تكاملى بطائتندن كيم مسئولدر ؟

بو مقاله‌يى ، موضوعى بتون تفرعات رفيقه‌سيله بندن دها اى بيلن خواص ايچون دكل، هيچ اولمازسه بنم قدر بيلمدكلرندن متأسف اولديغم عوام ايچون يازييورم .

بناءً عليه هركسك آكلامه‌سى ملتزم اولان بو مقاله‌نك اوزنلغندن وطرز تحريرينك قابالغندن بالطبع صيقيله‌جق خواص كرامك عفولرينى وحقيقتى ممكن مرتبه دها اى تصوير ايده‌بيلمك ايچون آچيق سويله‌ديكم وسويله‌يه‌جكم سوزلردن كيمسه‌يه طاش آتمق ايسته‌ديكم ظن ايديلمه‌مسى رجا ايدرم .

مع مافيه مرور زمان ايله احوالجه حاصل اولان تغيرات تدريجيه‌نك فرق ضروريسى ومعدوم حكمنده‌كى رجال نادره

استثنا ايديلنجه ماضى ايله حال واسلاف ايله معاصرين رجال دائما هم حال اولدقلرندن ، يعنى برينك ياپديغندن شكايت ايديله‌جك برشئ دها اول ياپمامش كيمه بولنماديغندن سوزلرمك برويا برطاقم ذواته وبردوره تخصيص وتوجيهنه امكان ده يوق كيبدر .

(مأمور) كنديسنه ويريلن امرى معين براجرت و - بزده غيرمعين هرحالده قصيرالامتداد بر - مدتله ايفا ايدن براجير ديمكدر . بر تارلايى سوروب تخمى أكمك ، ياخود منهدم بر ديوارمزى ياپمق اوزره كونده‌لكله طوتديغمز بر ايرغاد ، بزم ويره‌جكمز تخمى زرع ايده‌جك ، ويريلن آلات قيريق ، تخم بوزوق ، تعمير ايديله‌جك ديوارك تملى چوروك ، لوازم انشائيه قوهٔ التصاقيه‌دن محروم ايسه، فضله اولارق ايرغادى، ديوارجى‌يى موقع عملياتك هيچ بر نقطه‌سنده توقف ايتديرميه‌رك لاينقطع اورادن اورايه بيهوده دولاشديردقدن صوكره تحقير ايله قوغوب يرينه بودرلو ايشلرله هيچ الفت ومناسبتى بولنمايان برباشقه‌سنى جلب ايله‌ينه اولكى كبى معامله‌يه دوام ايدرسه‌ك تارلاده، ديوارده نه قدر ايش كورولمش اولور؟ زمان، اجرت، لوازم وديوارجى ! زواللى مملكت ، بدبخت مأمورلر!!

خسته چوجوقلرك اطبادن تنفرى قبيلندن اولارق بزده مأمورلرى سومه‌مك بر عادت مؤسفه ، ياخود مملكتك قوانين واصول اداره‌سنك، دها طوغريسى جمله‌مزك قصورلرى يالكز

مأمورين حكومت اوزرينه يوكله‌دلمكدن متولد برعلت مزمنه‌در.

فقط مشروطيتدن صكره طوغريدن طوغري‌يه ملت يعني ملتك اعتمادينه مظهر بر حكومت طرفندن منصوب اولان مأمورلر ايچون برآز آثار انصاف وصحابت مأمول ايديليركن هرطرفده تخمين وتصوردن زياده برخصومت، طاشقينلق باشلامش مجلس مبعوثانمز بيله آرا صره هرشيدن زياده يالكز مأمورلر عليهنده تشكل ايتمش بر مؤسسه حالني آلمقدن كنديني محافظه ايده‌مه‌مشدر.

نابهنكام تنسيقلر، تصفيه‌لر، چيركين مناقشه‌لر، مضر مباحثه‌لر هپ بوجريانك اوكنه طوريله‌مامقدن نشأت ايتمشدر.

شوحاللره باقيليرسه مأمورلر صانكه بووطنك اولادي اولميوب محضا بزم مملكتده مأمور اولمق ايچون بر دشمن ديارندن هجرت ايدرك آيريجه تناسل ايتمش بر نسل اجنبي كبي تلقي ايدلدكلري ظن اولنور. اكثر اهالي مامورلره برر وطنداش، برر خادم مملكت اولديني ايچون دكل، بلكه كونك برنده بر ايشي دوشمك احتماليله حرمت ايتدكلرنده شبهه يوقدر.

« خزينهٔ دولتدن آيلق آليورلر » ديه‌رك كنديلرينك مادي، معنوي هيچ بر سرمايه‌لري، هيچ بر سعي و عمللري مداخله ايتمكسزين جمع نقود ايتدكلرينه حكم اولنور. بوغني كورونن فقير مامورلر ايچون هر طرفده ماكولات ومشروباتك

اسعار مخصوصه‌سي واردر. اهالئ محليه‌يه قرق پاره‌يه صاتيلان بر شيئي مامورلره آلتمش پاره‌يه ويرمكه چاليشمقده هيچ كيمسه معيوب بر حركت كورمز.

معلومدركه مامور يا مكاتب مخصوصه‌سنده سنه‌لرجه تحصيلدن صوكره، ياخود نظرياتي آيريجه تحصيل ايتميه‌رك بر دائره‌يه مدت مديده ملازمتله صورت عمليه‌ده يتيشير.

مامورلرك اليوم ويرمكده بولنديغمز بر ايرغاد اجرت يوميه‌سي درجه‌سنده برمعاشه نائل اولابيلمك ايچون قاچ سنه تحصيلده ويا ملازمتده نه‌قدر پاره عمر صرف ايتدكلري وبرقوندره‌جي بر ترزي چراغي بومدتك خمسني صرف ايتمكسزين پاره قازانمغه باشلايان بر قالفه وحتي براوسته اولابيلديكني دوشونه‌رك منصفانه بر مقايسه ياپمق هيچ خاطرمزه كلمز.

آيده اوچ يوزغروش قازانان بربقال، حتي بوتون امتعه‌سني صيرتنده طاشيان برسيار صاتيجي آلتي يوز، حتي بيك غروش آيلقلي برماموردن دها مستريح، برمامورك بودجه‌سني دائما خيرپالايان آداب معاشرت بلياتندن دها سالم، معيشت مستقبله‌سندن دها امين وبرمامور قلبني طيرمالامقدن برآن خالي قالمايان انديشهٔ فردا عذابندن دها مصون ياشار.

بر صاتيجي، برصنعتكار نه‌اولسه بتون امتعه‌سنه ويا آلات وادوات صنعتنه صاحب اوله‌جغني بيلمكله برابر كله‌جك هفته دها

آز تمتع ایده‌جکندن توهماً اندیشه‌یه دوشه‌بیلیر. فقط بر مامور وظیفه‌سنی نه‌قدر ایی ایفا ایدرسه ایتسون یارین بلا سبب عزل وتحقیر ایله قوغولمایاجغندن مطمئن اولاماز ،

بزده مأمور دیمك، تخطری دائما دلخراش بر ماضی، استقبال مشکوك ومظلمك خیال هائلی قارشیسنده لرزان بر حال ، اولجه تصور اولنه‌بیله‌جك درجه‌لردن چوق زیاده فجیع بر استقبال محکومی دیمکدر .

اسباب معیشتنی یالکز قوهٔ جسمانیه صرفیله استحصال ایدن صنوف اهالی بر مامورك ـ درجهٔ ماموریتیله متناسباً مزداد اولمق اوزره ـ فکراً نه‌قدر یورلدیغنی ، روحاً نه‌قدر جهنم عذابلری چکدیکنی ، نه قدر الیم دوشونجه‌لرله دماغنی چوروتدیکنی بیلمیه‌رك مامورلره ، مامورلرك مقدرات زهر آلودینه غبطه ایده‌بیلیرلر . اذکیای ارباب قلمدن برینك اخیراً نشر اولنان مقاله‌سنده : « مأمور مرفهدر مستریحدر بر طاقم ویرکولردن معافدر ودائما آمردر » دیدیکنه باقیلیرسه مامور حیات شاقه وذلیله‌سنی یاشامش اولان ارباب عرفانمزکده مامورلر حقنده حقیقته تقریب تفکرات ایده‌مدکلری کمال استغراب ایله آکلاشیلیور.

مأمورلرك تمتع ویرکوسندن باشقه معفو اولدقلری ویرکولر یوقدر . فقط هر مامورك محضا مامور اولدیغی ایچون خواه ، ناخواه اختیار ایله‌دیکی مصارف زائده معاشنه نسبتله ویرمه‌سی

مناسب کوروله‌جك تمتع ویرکوسندن هرحالده قات قات زیاده‌در.

(مامور) دنیلنجه یالکز استانبولده‌کی یوزی تجاوز ایده‌جکی مشکوك وبالنسبه مستریح مامورین معدوده کوز اوکنه آلنه‌رق اونلره کوره ویریله‌جك حکمی، استانبول وطشره‌ده‌کی بیکارجه مامورلره تطبیق ایتمك و علی‌الاطلاق : « مامورلر مستریحدر ، مرفهدر » دیمك موافق انصاف دکلدر .

طشره ویا پایتختده‌کی مستریح ومتمول مامورین نادره استثنا ایدیلنجه بیوك ، کوچك بالعموم مامورینمز هر درلو معناسیله استراحتدن محرومدرلر .

مامورلری بزمکیلره نسبت قبول ایتمیه‌جك درجه‌ده مستریح ومسعود اولان فرانسه‌ده بیله ولو بزمکی کبی مافوقك کیفنه دکل ، بر اصول وقانونه تبعاً ترقی صورتیله اولسون توالی سیر وسفردن کنایة و لطیفه طریقیله مامورلر ایچون : « ممتاز چنکانه » دیدکلرینه نظرا هیچ بر سبب معقوله مستند اولمایارق و ویریلن خرجراهلرده افراد عائله نظردقته آلنمیه‌رق لاینقطع مملکتك براوجندن اوبر اوجنه سوق ایدیلن بزم مامورلر حقنده « ممتاز » صفتنه محل بولنمادیغی ایچون نه دنیلمك لازم کله‌جکی ایضاحه محتاج دکلدر .

دور سابقده بر یرده اشیا یوکلرینی چوزدیرمکه وقت بولامقسزین اوچ ولایت دور ایتدیریلان مشاهیرولاتدن ـ دور

استبدادده واقع اولدیغی ایچون بحث ایتمیه‌لم. فقط شو دور مشروطیتده مأمور اولدیغی یرده بر سنه اولسون قالمش بر قائممقام، بر متصرف بر والی یوق کبیدر.

هیچ بر یرده حس استراحت ایتمکه و احوال محلیه‌یی اوکرنمکه دکل رفقای مساعیسنی بیله طانیمغه وقت بولامیه‌جق درجه‌ده فقیر بر وقفۀ مترددده ایله اقالیم مختلفه‌ده لااقل اوتوز سنه سفیل بر کوچبه حیاتی کچیردکدن صوکره عمری وار ایسه افرادی چوغالمش عائله، آرتمش احتیاج، یپرانمش وجود، مکدر بر قلب، قلیل المقدار بر معاشله لطف تقاعده مظهر، دها طوغریسی اوله‌مدیکی ایچون یاشامقده مضطر بر حیات شاقه و عاقبت ظالمه‌یه محکوم اولانلره مستریح و مرفه دیمك (اسناد مالم یکن) تعبیر عتیقنه یکی بر مثال تشکیل ایدر.

مأمورلره غبطه دکل مرحمت ایتمه‌لی‌یز. هرکسك مأمور اولمق ایسته‌مه‌سی ظن ایدلدیکی وجهله بزده‌کی مأموریتلرك غبطه‌یه لایق برشی اولدیغندن زیاده بوندن بشقه اوله‌جق شیلرك قلتنه، تعبیر آخرله بزم تربیه و قابلیتمز هر درلو مسالکه انتسابه مساعد اولمادیغنه و هر شیئی کندیسندن بکله‌دیکمز حکومتك تربیه و تزیید قابلیت ایده‌جك مساعدات و تسهیلاتده من القدیم دوام ایدن غفلت و امساکنه دلالت ایدر.

الك بیوك ادیبلرمزدن، محررلریمزدن، رسامارمزدن،

موسیقی شناسلرمزدن، طبیبلرمزدن، مهندسلرمزدن، معمارلرمزدن وسائره ارباب علوم و فنونمزدن یالکز کندی مسلکنه حصر اشتغال ایدرك یعنی بر آزده مأمور صفتیله خزینۀ حکومتدن پاره آلمایارق تأمین معیشت ایده‌بیلمش قاچ بختیار ارائه ایدیله‌بیلیر؟

مسائل فلسفیه

بزده فلسفه

مندرجات : بزده فلسفه‌نك بوكونكی حالی — عربجه‌یه واقف عالملریمزك عطالتی — استانبولده فلسفه‌یه قارشی كنجلرك تهالكی — طشره‌ده‌كی تهالكار — میدانده نه‌وار ؟ — عرب فلسفه‌سندن استفاده‌مز ؟ — طریقتلرمز — اسكیدن یونان فلسفه‌سی واردی ، شیمدی نه‌وار ؟ — آلمان فلسفه‌سی — فرانسه نه‌حالده ؟ — ادبیاتده اولدیغی كبی فلسفه‌ده‌ده نفوذ بز نه یاپیورز ؟ قبولمی ایدیيورز ؟ مقابله‌می ؟ — مملكتمزده فلسفه خادملری —

بزده فلسفه دیركن قلبم صیزلایور ، چونكه بعض اسكیلرله طریقت منتسبلرینك كوجنمه‌یه‌جكلرینی بیلسه‌م هیچ ترددسز « یوقدر » دیوب كسه‌جكم . فقط دائما عرب فلسفه‌سیله وبعض عالی طریقتلرك پك اساسلی اولان نظریه‌لریله افتخار ایدنلری دوشوندكجه بوحكمی تاخیره مجبور اولیيورم . درت سنه اول هرشیئك ، حتی سیاسی خطالرله برابر فنی جاهلكلرك بیله برمعذرتی واردی : استبداد !.. هپ یاپیله‌میان ، یاخود فنا یاپیلان ایشلرك مسئولیتی بو زواللی استبداده عطف اولنوردی . هیچ كیمسه‌ده دیمزدی‌كه استبداد ، بو یاپیله‌مامازلقلرك سببی دكل نتیجه‌سیدر . دها طوغریسی استبداد ، سزی ایشلریكزدن منع ایتمیور ، بالعكس سز تنبللك وقانونسزلغكزله استبدادی حصوله كتیریيورسكز !

اوت ، بوسوزی هیچ كیمسه سویله‌میوردی . نصل بیلنه‌بیلیردی‌كه بویله بر ادعا اصلا تكذیبه اوغرامیه‌جق ، ودرت سنه صوكرا بیله جای تطبیق بولاجقدی !..

ایشته بن بو مقاله‌مله معهود معذرته التجادن اوزاقلشمق ، اوندن مستغنی اولمق ایستیورم . شمدی فلسفه‌یه عودت ایده‌لم . بزده فلسفه‌نك بوكونكی حالی نه‌در ؟ . ظن ایدرم‌كه بوراده قارئك خاطرینه بر سؤال كله‌جك دیه‌جك كه « عجبا دها اول فلسفه‌نك نه اولدیغنی اوكرنمه‌ك اولمازمی !.. » بوسؤال نه‌قدر طبیعی ایسه جوابی اوقدر حقیقیدر : فلسفه استقبالك علمیدر . هرعصرده ، هریرده علم وفن معین بر نقطه‌یه قدر ایلریلیه‌بیلمش و اورادن اوته‌یه آنجق كچمك آرزو واستعدادینی كوسترمشدر . علم وفنك كچه‌مدیكی ساحه فرضیه ونظریه ساحه‌سیدركه بوكا فلسفه دینیر . شو حالده هرزمان دونك فلسفه‌سی بوكونك علم وفنی ، یارینك علم فنی بوكونك فلسفه‌سیدر .

اكر فلسفه‌یی بویله قبول ایدرسه‌ك شمدیلك بزده نه‌حالده بولندیغنی دكل ، نه‌زمان حاصل اوله‌جغنی صورمق بیله عبث !. فقط بویله دوشونمزده مافوق الطبیعیاته و بونكله مناسبتی اولان مبحثلره فلسفه دیمكده اصرار ایدرسه‌ك پك كیروده قالمش اولمقله برابر سویلیه‌جك برقاچ سوز بولنه‌بیلیر ظن ایدرم .

عربجه‌یه واقف اولان عالملریمزه رجا ایتدك ، یالواردق ، بوتون

يوقلقلريمزی تلافی ایده‌جکی تبشیر اولنان او بیوك فلسفه خزینه‌لرینی آرتق آچیو یرملرینی استرحام ایتدك. هنوز بویله برلطفدن دكل اولطفك ذره‌سندن بیله اثر كوره‌مدك. آرتق مواخذه حقمزدر: ایشته بن آچیق سویلیوردم : یاعربجه‌ده هیچ برشیلر یوق ، یاخود عربجه بیلن عالملریمز چوق تنبل !..

فلسفه وادیسنده چالیشماق ایچون بوكونلرده معذرت‌ده یون . چونكه كرك استانبولده ، كرك طشره‌ده كنجلرك بیوك برتهالكله جدی اثرلره وخصوصیله فلسفی كتابلره صاریلدقلری كورولیور . طلبه قارشی عرض لازم . بویله بروضعیتده عطالت ممكن دكلدر. احتیاج اویله برقوتدركه كندیسنی تطمین ایده‌جك شیئی بیكلرجه مانعه آرقه‌سنده ، بیكلرجه مشكل ایچنده اولسه ینه بولور چیقاریر ، بوكا قارشی قویه‌بیله‌جك هیچ برحال متصور دكلدر. آه! آز قالدی اونوتیوردم : یالكز برحال متصور : او شیئك یوقلغی ، یاخود احتیاجی تطمینه كفایتسزلكی ... كه بوده نتیجه اعتباریله یوقلق دیمكدر!..

بز بو جهتلری اوزون اوزادی‌یه دوشوندكدن صكره «تجدد علمی وفلسفی كتبخانه‌سی» نی تأسیس ایتدك . شمدی‌یه قدر نشرایتدیكمز اون ایكی جلد كتاب بیوك بررغبته مظهر اولدی. كتاب چیقارانلرك عادتی صاتیشلرینی صاقلامقدر . چونكه رقیب ظهورندن قورقارلر. حالبوكه بز آچیق سویلیورز وفلسفه عالملرینی

نشریاته دعوت ایدییورز . چونكه اون ایكی كتاب دها نشر اولونسه ینه میدانده برشی یوق دیمكدر . برمملكتك اخلاق وآدابنه ، حركت وسكوننه حتی اهالیسنك مزاجنه بیله فلسفی فكرلر حاكمدر . بوفكرلردن عاری اولانلر طبقی حیوانلر كبی یاشارلر. اونلرك حیاتلرنده نه براصول، نه‌ده برانتظام كوروله‌مز.

شوراسنی‌ده اشارت ایده‌یم كه هرقومك ، حتی پك ابتدائی بیله اولسه ینه آزچوق فلسفی فكرلری بولنور . لكن یالكز بوقدرینه مالكیت برمهارت ، برمزیت دكلدر ، اونلری اصلاح واكمال ایتملی وبالخاصه عملی وعلمی نتیجه‌لرینی الده ایتمكه چالشملیدر.

*
* *

بو مقدمه‌دن صوكرا لسانمزده وممكتمزده موجود فلسفی فكرلری تدقیق ایده‌جكم : بو فكرك منبعی ایكیدر . بریسی عرب فلسفه‌سی ، دیكری غرب فلسفه‌سی . عرب فلسفه‌سی‌ده باشلیجه ایكی یولدن بزه كلیور. برنجی واك اساسلی یول طریقتلر، ایكنجی یولده مثنوی مترجملری عابدین پاشا ، انقره‌وی ، فصوص مترجمی شیخ عبداﷲ البسنوی ، سرفرقان ، سرانسان كتابلرینك مؤلفی سری پاشا كبی برقاچ ذاتك نقلیاتی ...

طریقتلردن اوزون اوزادی‌یه بحث ایده‌میه‌جكز . بونك سببی ایكی یوزلیدر : حال وقال .. بزبوراده فكرلریمزی قال ایله

آکلاتیورز، یعنی تعقیب ایتدیکمز اصول، منطق ـ تعبیر جائزایسه ـ مناظره اصولیدر. حالبوکه طریقتلر اربابی نزدنده هرشی باطنیدر. اورادە اصول ومنطق دکل ذوق وکشف واردر بناءً علیه طریقتلر حقنده تفصیلات ویرمدیکمز ایچون ارباب قال مشتکی اولاماز، ارباب حالده معذرتمزی حالمزدن آکلارلر، تفصیلاته احتیاجلری یوقدر...

عربجەدن پك اسکی زمانلرده لساننمزه نقل ایدیلن اثرلره کلنجه بونلرك الك برنجیسی محی الدین عربی نك فصوصیدر. ترجەسنك تأمین ایتدیکی خدمته برنمونه اولمق اوزره برنجی جلدینك تصادفاً برطرفندن اوچ دورت سطر اوقویەلم:

« شویله که معلوم اوله که حروف ایله کلمات ایکی قسم اوزرەدر. بریسی حروف الهیه وکلمات الهیه. و بریسی حروف وجودیه وکلمات وجودیەدر. پس حروف الهیهٔ غیبی غیب غیوبده کامن اولان شان ذاتیدر. نوات ایچنده شجره کبی. پس شئون الهیه تعینات حقك اعلی مراتبی اولدقلری اعتباریله وصیغهٔ وجودیەدن اول حقك علم ذاتیسنده اشیا ایچون تعقلاتك اس مراتبی اولدقلری اعتباریله آنلردن هربرشان حروف غیبی ایله تسمیه اولنور، والخ... »

مولانا جلال الدین رومینك لسانی فارسی اولمقله برابر فلسفەسنك عرب فلسفەسندن هیچ فرقی یوقدر. ترجەسی دها

آچیق واساً حکایەلرله شرح ایدلمش اولدیغی ایچون دها آکلایشلیدر. کرك محی الدین عربینك، کرکسه مولانانك فلسفەدەکی خصوصاتندن آیجه بحث ایدەجکمز ایچون بوراده اوزاتمیورز.

بونلردن بشقه ترکجه اولارق ینه سمری پاشا طرفندن تالیف ایدیلن آراء الملل وعین مالده اولمق اوزره ملل ونحل، اصلاحات صوفیه، وبوقبیلدن برقاچ کتابله، بعض طاغنیق مقالەلر کوزه چارپیورکه تامین ایتدکلری منفعت هیچ مثابەسندەدر. ایشته عرب فلسفەسندن استفادەمز!..

غرب فلسفەسنه کلنجه بوخصوصده برآز توقف ایدەجکز. چونکه آرتق دنیانك هرطرفی برلشدی. برطرفده الده ایدیلن برموفقیت سرعتله دیکر طرفلره شایع اولیور. ومترقی قوملرك ادبیاتلری کبی وفلسفەلری ده دیکرلرینه نفوذ ایدیور. حتی اونی تماميله اشغال ایدیور. ایشته شمدی بز بووضعیتدەیز. اوروپادن کلن فلسفه جریانلرینه معروض بولنیورز. عجبا بوجریانلره قارشی نه یاپملی یز؟ مدافعەمی ایتملی، یوقسه آچیلملی می یز؟.. ونه یاپیورز؟..

بوجهتلری آکلامق ایچون اولا فلسفەنك صورت نفوذینی ثانیاً بوکونلرده بزده فلسفه دیه یاپیلان ایشلرله بونلرك فاعللرینی تدقیق ایتمك ایجاب ایدر.

فلسفەنك لسانده لسانه، اقوامدن اقوامه صورت نفوذی دیەبیوردق، طبقی ادبیات کبی فلسفی فکرلرده بوش بولدقلری

محللره هجوم اعتیادندهدرلر. چونکه فکر بشر متجسسدر. دائما کندینی احاطه ایدن اشیادهکی اسراری کشف ایتمك ایستر. بو اسرار ایسه علم ومعرفتله ، فن وتجربه ایله کشف ایدیلیر. بناءً علیه متمدن، مترقی مملکتلرده طبیعته عائد سرلر، بوخصوصده کری قالمش مملکتلره نظراً آز قالیر. یعنی اونلرك اکثریسی حل ایدیلیر. ایشته بالذات ترقی ایدرك بومسائلی ، بواسراری حل ایدهمهین قوملر، بشقه قوملرله نتیجهٔ کشفیاتنی اخذه ساعیدر. شو صورتله فلسفی فکرلرده بوش بولدقلری یرلره نفوذ ایدرلر ، دیبورز .

بونك پك چوق مثاللری واردر . برزمانلر هند ، ایران ویونان فلسفهلری بتون اسکی دنیایی استیلا ایتمش بر حالده بولنیوردی . آرادن اولدقجه اوزون بر زمان کچدکدن صوکرا ایرانه ، هندستانه انحطاط طاری اولدی. یونانستان برنجم علم ومعرفت کبی پارلدادی ، کشفیات وتجاربنی چوغالتدی . فلسفهسنی هرطرفه نشر ایتدی. برچوق حکمای یونانیه وازجمله افلاطون ایله آریستو سنهلرجه ، عصرلرجه فکر بشری تحت تسخیرلرینه آلدیلر . مصرده یکی افلاطونیلر، تکمیل اوروپاده اسقولاستیق فلسفهسی، حتی دور تجدد افکاری ینه بوفیلسوفلرك وبالخاصه افلاطون ایله آریستو، آرهسندهکی مناقشات فلسفیهنك حلی ایله اوغراشدیلر ...

ینه برزمان، دهقارت برعظمت متفکرانه ایله میدانه آتیلدی، « دوشنیورم دیمكکه وارم » فلسفهسیله آفاقی طوتدی . بتون فرانسه، بتون آلمانیا، بتون انکلتره دهقارت فلسفهسنه عائد نظریهلرله چالقاندی . فرانسهده پاسقال ، بوسوئه ، فنهلون ، مالبرانش کبی ذوات ، حتی آلمانیانك بیوك لایبنیچی بیله کندیلرینی بو بوالهی ومعنوی فلسفهنك مدهش بوبوندروغندن قورتارهمیورلردی . اوکوست قونت ، عین تأثیری حاصل ایتدی . قانت کذا بویله برمظهریته نائل اولدی .

ینه برزمان اولدی که انکلترهده بهیقن مثبتیه مسلکنك ایلك تخملرینی سرپر ، وهوبس حال حاضر اجتماعیاتنك پك ماهرانه برصورتده پروژهلرینی تنظیم ایدرکن بوتون دنیا بوفکرلری اخذه خواهش کوستریبور وهرطرفده عین نظریهلری درمیان ایدن معلملر ، محررلر کورولیوردی .

بوکون فلسفه عالمنه سریع برنظر عطف ایدهجك اولورسهق یواش یواش قانته وسپهنسره عائد افکار فلسفیهنك ، موقعلرینی تماميله فنی وطبیعی برفلسفهیه ترك ایتدکلرینی آکلارز... فرانسه، محرك فکر دیه ترجمه اولنهبیلن (Idée-force) نظریهسنی وآلمانیا، مادیه وطبیعیه مسلکلرینی دنیانك همان هرطرفنه ایصال وانفاذ ایتمکدهدرلر .

صوك کونلرده فرانسهده لامارق طرفندن باشلانوب ،

انكلتره‌یه نفوذ ایدن و اوراده داروین طرفندن اكمال ایدیلن مشهور نظریه ایلك دفعه حضرت موسی طرفندن وضع اولنان خلقت عالم نظریه‌سنی تبدیل ایتدكدن صوكرا آلمانیالی فوئرباخ، لوئی بوخنه‌ر كبی ذوات، اساسلری پك قدیم بر زماندنبری حاضرلانمش اولان مادیه فلسفه‌سنی بیوك بر شعشعه ایله یكیدن احیا، ولانكه، ارنست هه‌كه‌ل كبی اعاظم معلمین دخی ینه بو فلسفه‌یی دها زیاده فنیلشدیره‌رك واسعی‌ده طبیعیه مسلكنه تحویل ایده‌رك یپ یكی بر شكلده انظار عمومیه‌یه وضع ایلدیلر.

ایشته بز شیمدی بر طرفدن فنی فلسفه‌نك بو جریانلرینه معروض بولنورکن دیكر طرفدن‌ده ینه آلمانیالی اخلاق عالمی نیچه‌نك اوروپایی بیله آلت اوست ایدن، افكار اخلاقیه و اجتماعیه‌سنی اخذ ایدییورز.

هر قوم یكی بر فكره قارشی اولا بر آز مقابله ایدییور. فقط تشكر اولنور كه بزده بویله بر حال یوقدر. بز بو فكرلری اولدقلری كبی قبولدن بشقه بر شی یاپمیورز. بو خصوصی بر آز دها ایضاح ایده‌بیلمك ایچون مملكتمزه اوروپا فلسفه‌سنی نقل ایدن ذاتلره عائد بعض تفصیلات ویرمك لازم.

بو ذاتلر، باشده رضا توفیق بك اولدیغی حالده صره‌سیله شهبندر زاده حلمی بك، فاضل احمد، كوپرولی زاده فؤاد بكلر و سلانیكده یتیشن بعض فلسفه محررلریله صبحی ادهم بكدر.

عجبا رضا توفیق بك فیلسوفمی ؟..

بحثك بو نقطه‌سی بكا ایجه مشكل كورونیور. ممكن مرتبه آز ریاكارلق ایده‌رك و اصلا كیمسه‌یی كوجندیرمیه‌رك حقیقتی سویلیه‌بیلمك لازم.... بزده فیلسوف دینیجه اك اول خاطره فیلسوف رضا توفیق بك كلیور. رضا توفیق بكك فیلسوفلغی پك تحفدر. بو لقب كندیسنه، ینه كندیسی طرفندن ویرلمشدر. و بالخاصه مزاح غزته‌لری و مزاح محررلری طرفندن تكرار ایدیله ایدیله تأسس ایتمش قالمشدر. پك ای خاطرلیورم كه رضا توفیق بك دور استبدادده سلانیكده نشر اولنان چوجق باغچه‌سی نامنده‌كی رساله‌جكه یازمقده اولدیغی ادبیات مناقشاتنك آلتنه « باقونك شاكرد معرفتی » دیه امضا آتیوردی.

عالم فلسفه‌ده باقون نامنده بر فلسوف موجود اولمدیغی ایچون بو امضا بكا پك غریب كلدی. خصوصیله رضا توفیق بكك باقوندن مقصدی ۱۶۲۱ تاریخنده وفات ایدن انكلتره‌لی بیقن نامنده‌كی فیلسوف اولسه كركدی. بیقن كلمه‌سی انكلیزجه‌ده Bacon شكلنده یازیلیر، فقط باقون اوقونماز، بیقن اوقونور. بر فیلسوفك شاكرد معرفتی اولمق ایچون اونك مسلكنی و هیچ دكلسه اسمنی پك ای بر صورتده اوكرنمك اقتضا ایدر.

رضا توفیق بك بوكا اصلا واقف اولامامشدر. اكر واقف اولمش اولسه‌یدی سپه‌نسر كبی اعاظم فلاسفه طورورکن پك

طار مسلكيله وپك معلوم ومتعارف اولان برچوق خطاياسيله بەيقنه صاپلانمسنده بر معنا تصور ايدەمزدى .

مسئلەيى قارئلره دها واسع برصورتده كوسترەبيلمك ايچون بەيقنك حياتندن وفلسفەسندن برقاچ سطر يازەجغز :

« بەيقن انكلتره قرالى برنجى جەق زماننده مهر حكمدارينك محافظەسنه مأمور اولمشدر . بو اثناده كرك قرالك ، كرك بو- كينغەمك خاطرى ايچون غير قانونى اوراقه مهر باصمقدن چكنميوردى . نهايت بوكبى غير مشروع معاملاتندن طولايى عوام قمارەسى طرفندن اعدامه محكوم ايدلدى .

« انكليز فلسفەسى بدايتنده متافيزيقك فرضيەلرندن زياده تجربه وترصده تمايل ايتمشدر . بەيقن حال حاضر فلسفهٔ مثبتەسنك مبشرلرندن عد اولنەبيلير . عصر حاضر علوم وفنوننده اصول تجربينك واضعى اولمق اوزره بەيقنى ارائه ايدنلر افراطه وارمش اولورلر . بالعكس اون آلتنجى عصردەكى ترقيات علميەدركه بەيقنه كتابلرينى يازديرمشدر . بو فيلسوف ديكرلرينك سعى وغيرتى خلاصه واونلردن نتيجه چيقارمقدن باشقه برشى ياپمامشدر . بەيقنك كنديسنه مخصوص نه فنى ، نەده فلسفەسى واردر . كنديسندن پك چوق سنه اول كچن (روجر بەيقن) كبى آنجق (ايى كوسترەبيلمك) جهتيله تميز ايتمشدر . بو كوسترديكى شىده علومده اجراسى ايجاب ايدن بيوك براصلاحات ايدى . بەيقن

ترصد اصولنى پك ايى ايضاح ايديور ، اونك بتون اينجەلكلرينى كوستريور ، فقط بوكا مقابل استنتاج عمليەسندەكى فرقى انكار ايديوردى . »

بو سطرلردن آكلاشيليوركه بەيقن شايان حرمتدر ، فقط شايان اقتدا دكلدر .

ايشته فلسفەدەكى ضعفنى ، هنوز اسمنى تلفظ ايدەمديكى نامستحق بر استاده تابعيتله كوسترەن رضا توفيق بك ، تمدح وتفاخردن بشقه برمعناسى اولميان « فيلسوف رضا توفيق » كبى بر امضا استعمال ايتمكله بوغفلتنه برده « كوانج اولمق » صفتنى علاوه ايديور !

رضا توفيق بكك فلسفەيه خادم هيچ بركتابى يوقدر . بعض اسكى رسائلدەكى مقالاتى استفادەلى اولسەده جزئيدر . قونفرا- نسلرنده بولندم . فلسفەيه دائر سويلديكى سوزلر ، پك قاريشيق وپك اوچوبجى برحالده ايدى .

بونكله برابر رضا توفيق بك ، فلسفه نامنده مهم بر علمك وجودينى خبر ويرمك صورتيله اولاد وطنه بيوك برخدمت ايفا ايتمشدر . كنديسنه تشكر ايدرز .

ذات فاضلانەلرينه حرمت وپرستشم باقى قالمق ومعلومات بى‌نهايەسندن شمدى‌يه قدر پك چوق استفاده ايتديكم جهتله كنديسنى دائما استادلرمدن عد ايتديكمى اعتراف ايلمكله برابر

« فیلسوف » صفتنی کندیلرینه توجیه خصوصنده پك سمیحانه طورانانلرله اشتراك ایده‌میه‌جکمی‌ده بیانه لزوم کورورم .

بونك متعدد سببلری واردر .

اولا فلسفه دینیلن شی بوکون فن ایله اوقدر امتزاج ایتمشدرکه متفنن اولمیان، ایجادات واختراعات فنیه ایله پك یقیندن علاقه‌دار بولنمیان کیمسه‌لرك یکی برفکر فلسفی درمیان ایده‌میه‌جکلری آشکاردر. قرون اولی ووسطی‌ده اولدیغی کبی یا کتاب طبیعتی (!) غایت اوزاق ومبهم نظرلرله اوقویه‌رق برطاقم افکار عندیه سرد ایتمکله، یاخودده کندندن اول کچمش برفیلسوفك افکارو آثارینی نقله ، شرح وتفسیره اوغراشمقله هیچ کیمسه فیلسوف نامنی اکتسابه حق قازانه‌مز . آرتق « لاف فلسفه‌سی » عصرلری کچمش وسوزله ، حتی منطقله اك مهم حقیقتلرك میدان علنیته چیقماسنه خدمت ایدن ده‌قارت ، سپینوزا ، لایب نیچ کبی فلاسفه‌نك بیله آنجق برر قیمت تاریخیه‌لری قالمشدر .

ثانیاً بوکون اوروپاده هیچ برفیلسوف یوقدر ، آنجق علوم طبیعیه وریاضیه علماسی واردر ، همان همان ، متافیزیك دینیلن وبوکون علوم غریبه صیره‌سنه کچمسی پك ملحوظ بولنان بعض تخیلات قدیمه ایله اوغراشانلردرکه شیمدی فیلسوف صفت استخفافکاریسیله یاد اولنورلر . مثلا آرا صیره جلد جلد الهیات کتابلریله فیلسوف عنوان مفخرتنه کسب استحقاق ایتدیکنی ظن

ایدن برایکی پولژانه ظهور ایتسه بیله ، بو عنوان ایله یاد اولنمغی آرزو ایدن برلانکه ، بر هه‌کل ، بر تارد ، بر داروین ظهور ایتمیور ...

رضا توفیق بکه کلنجه : کندیلرینك بویله برعنوان استخفافکار ایله یاد اولنملرینه بردرلو کوکلم راضی دکل .

ثالثاً ، فیلسوفلغك علوم وفنونك صوك درجه‌سنه واصل اولانلره مخصوص برصفت اولدیغی قبول اولنسه‌ده بودرجه‌نك آنجق منتظم براصوله مالکیتله تعین ایده‌جکنی وآنجق بواصول سایه‌سنده عالملکدن فیلسوفلغه کچیله‌بیله‌جکنی تصدیق ایتمه‌مك ممکن اوله‌ماز .

علوم مدونه‌یی ازبرله‌یه‌نه بوکون عالم بیله دیمیورلر . نره‌ده قالدی‌که فیلسوف دیه‌جکلر ! فیلسوف ـ لغةً دکلسه بیله وضعاً اصول صاحبی دیمکدر. مثلا اسکی ایرانك زردشتی ثنائیه اصولنی، هندك براهماسی، بوداسی وجودیه اصولنی، یونانیلرك سوقرطی تصحیح واستهزا اصوللرینی، افلاطونی فکرلرومثللر نظریه‌سنی، قرون وسطی‌نك بوتون فیلسوفلری مسلك الهی ومعنوی‌ینی ، ده‌قارت تفکر اصولنی ، لایب نیچ آهنك مقدر قاعده‌سنی ، سپینوزا تقدیریه مسلکنی الخ وضع وتأسیس ایتدیلر. هپسنك بر طرزی ، بر قاعده‌سی واردی‌که کائناتی واسرار کائناتی او نقطهٔ نظردن حله وایضاحه چالشیرلردی .

رضا توفيق بكك بويله بر اصولى وارميدر؟ احتمال كه واردر، احتمال كه بعضلرنجه معلومدر. فقط بن كنديسنك بويله بر اصول وضع ايتديكندن خبردار اولماديغم كبى بر مسلك مخصوص اطرافنده چاليشديغنى ده ظن ايتميورم.

ماديميدر؟ معنويميدر؟ خياليميدر؟ الهيميدر؟.. تكامليميدر؟ خلقيميدر؟ فنائيميدر؟.. عدميميدر؟.. بقائيميدر؟.. بو جهتلرى اصلا اوكرنه‌مه‌دم. اوكرنه‌مه‌مكله قالسه‌ايدم بنده حسن ظن ايدرك بونى كنديمه عائد بر قباحت تلقى ايده‌جكدم.

حالبوكه رضا توفيق بك، مادى اولديغنى سويلدى، حتى دينه دائر فكرلرينى بك سربستجه بيان ايتدى. صوكرا جامعلرده وعظ ونصيحت اجرا ايلدى، طريقت عليه منتسبلرندن ديه امضا قويدى، بر مقاله‌سيله خياليه مسلكنى ترويج ايدركن، بر قونفرانسيله بونى نقض ايتدى.

بناءً عليه كنديسنده اصول ومسلكدن اثر كوره‌مه‌دم ديمكله بر خطا ايشلمش اولمام ظن ايدرم. بوقبيل مطالعاته قارشى بعض بك محترم معترضلرم: «نه ياپسون زمانه كوره حركت ايديور» ديورلر. نجه محب حقيقت اولمق طوغريسى علمه وحقيقته عاشق اولمق كبيدر. انسان عين زمانده ايكى قادينه بردن عاشق اولامديغى كبى حقيقته وعلمه جداً عاشق اولانلرده بشقه برشى دوشونه‌مزلر. هم علمه، هم ده حياته عاشق اولديغنى سويلينلره

اينانميك! عشق بردر. عينى دماغده متساوياً اجراى حكم ايدن ايكى صميمى عشق اولاماز.

نتيجه‌يى ذكى وصميمى قارئلريمك تماميله كلاديغنى ظن ايدرم. حقيقةً عاشق اولان كيمسه نه جاه، نه حيات، نه ده بشقه شى دوشونه‌مز. اونك ايچون هيچ بر تهلكه‌نك اهميتى يوقدر. وولتر «حقيقت هر زمان آچيقجه سويلنمليدر. بونك ايچون حقيقى بر موسم وخصوصى بر محيط اولاماز» ديور.

نتيجه: رضا توفيق بك شايان احترام بر معلمدر، تركيه‌نك يكانه چاليشقان اولادى‌در. يكانه متبحريدر، يكانه خطيبيدر. فقط هيچ بر زمان بر فيلسوف دكلدر. هم فلسفه‌يى هم ده سوكيلى استادمزى صيانةً بو ادعامده دوام ايديورم وايده‌جكم.

شهبندر زاده حلمى بك بوقدرينه ده موفق اولامادى. معهود حكمت رساله‌سيله هيچ ده كنجلرى ممنون ايده‌مين بر مسلك طوتدى. علوم مثبته وحقيقيه تحريسى ايچون آچيلمش تازه دماغلرى ابليس بهمن حكايه‌لريله، ديوارلردن كچن، يدى قات سماره اوچان پريلره مخصوص ماصاللرله دولديرمق ايسته‌دى. هانكى مسلك فلسفى‌يى ترويج ايده‌لم، طرزنده بر كتاب يازه‌رق ويقتور قوزه‌نك فرانسه‌ده ياپمق ايستديكى نه‌قله‌قتيزم (انتخابيه) مسلكنى تأسيس ايتمك وقولايجه شرف وشان قازانمق املنه دوشدى. فقط موفق اولامدى... آثار جديده‌يه هجوم كوستردى.

ارنست هه‌كه‌ل كبى برداهئ طبيعتى يالانجيلقله اتهامه قالقيشدى. هله دارالفنونده‌كى درسلرى شايان مرحمت بر حاله كلمشيدى. اقتدارى قدر رغبت كوردى . بوكون صوصيور . بوحال طبيعى برنتيجهٔ اجتماعيه‌در . يارين افكار ترقى‌پرورانه‌يى يكيدن هدمه باشلارسه بوسفر بلكه‌ده فكرى ضربه‌لرله قارشيلانير ! ...

فلسفه‌يه آز چوق ، فقط جدى برصورتده خدمت ايدنلر بنه كنجلردر. دارالمعلمين معلملرندن فاضل احمد بك برچوق مقالاتيله افكارجديده‌يى مملكتمزده تعميمه چاليشدى. كوپرولى زاده فواد بك بالخاصه اجتماعيات واديسنده كوزل اثرلر ترجمه ايتدى. رفقى بك فلسفه‌يى تماميله‌شرق كسوه‌سى آلتنده‌وطريقتلر آراسنده كوسترمكه چاليشدى . صبحى ادهم بك ينه بوعلمى‌فن ايله امتزاج ايتديره‌رك اساسلى بر زمين ترقى حاضرلامغه سعى ايتدى . فلسفه مجموعه‌سنده‌كى « لامارق ولامارقيزم » مقاله‌لريله « داروينزم » نامنده‌كى اثرى تتبعات جديه محصوليدر . بزده فلسفه‌يى تأسيس ايدنلر اصلا اختيارلر دكلدر. منحصراً كنجلردر.

برمقايسهٔ فلسفيه

پلوتن ومحى الدين

رفقى بكك مقاله‌لرى - شرقده فلسفه ومحى الدين عربى - محى الدين بويوك برفيلسوفدر ، فقط فلسفه‌سى كنديسنك دكل ، كنديسندن ٩٣٧ سنه اول ياشامش اولان « پلوتن » كدر. بونك اثباتى - فلسفه‌يى بشقه‌يردن آلمق نقيضه‌ميدر ؟ .. - دكلدر ؛ شوقدركه تكامل ايتديرملى ! - محى‌الدين بونى ياپمشى ؟.

~~~~~~

كچن سنه بن فلسفه‌يه دائما برقوروكى چيزييوردم . اوزمان صميمى برافادهٔ تحسرله عربلرده داخل اولمق اوزره بزده‌اساسلى برفلسفه، يكى برآبدهٔ عرفان اولمديغنى سويلدم . غربى بوكونكى عظمت فكر ودهاسنه رغماً استخفاف ايتمك ايسته‌ينلر ، امين اولمليدركه ، چوق آلدانيورلر . اسكى يونان فلسفه‌سندن يادرم ياكلش قوپيا ايدلمش وبرچوق عندى دوشونجه‌لر ، غير طبيعى غلطلرله بوبوتيله‌رك تدوين ايدلمش كتابلردن فلسفه‌دكل، سفسطه اوكره‌نيليو . بن بومطالعاتى عمومى برنقطهٔ نظردن يوروتيوردم.
~~~~~~

برچوق سفسطه‌جیلر آراسنده بر ایکی حقیقی فیلسوفده بولنه‌بیله‌جکنی استبعاد ایتمیه‌جکم. نته‌کیم محی‌الدین‌ده بوزمره‌دندر.

ایشته آلتی آی اول سویله‌دیکم بوسوزلره قارشی یالکز بر ندای جواب یوکسه‌لدی‌که اوده قارده‌شم رفقی‌نك شرق فلسفه‌سی خصوصنده حقیقتهً کور و بوکسك اولان سسی ایدی.

رفقی، بنی قسماً تصدیق ایتمکله برابر بزده، دها طوغروسی عربلرده پك اساسلی فلسفه تحملری بولندیغنی سویلیور و بوکا مثال اولمق اوزره آلتنجی قرك هجریدن باشلیه‌رق صره‌سیله برچوق اسامی ذکر ایدییور ونهایت بیوك برشرق فیلسوفی اولمق اوزره محی‌الدین عربی‌یی کوستریور (۱) بوخدمتندن طولایی کندیسی ایکی قاتلی بر تشکره شایاندر. چونکه هم بزه محی‌الدینی اوکره‌تدی. هم‌ده بکا، یوقاریدن بری ایضاح ایتمکده اولدیغم اساسلی بر فکرك یکیدن مناقشه‌سی فرصتنی ویردی.

محی‌الدین عربینك اندلسلی اولدیغی واشبیلیه‌ده تحصیل علوم ایتدیکی نظردقته آلنیرسه مشهور آریستو مترجم ومشرحی ابن‌السینا ایله ابن‌الرشدك اوزاق فقط نفوذ نظره صاحب برشاکر عرفانی اولدیغی وبوصورتله یونان فلسفه‌سندن وبالخاصه کندیسندن ۹۳۷ سنه اول یشامش اولان پلوتن (پلوتینوس) دن نصل اقتباس افکار ایلدیکی آکلاشیلیر.

[۱] رفقی‌نك بومقاله‌لری جداً مکمل وکتاب شکلنده طبعه شایاندر.

یونانستانك برزبدهٔ فلسفیسی اطلاقنه شایان اولان آریستونك اثرلری درکه یوقاریده ذکر ایتدیکمز ذوات طرفندن عربجه‌یه نقل اولنمش وبوتون عرب افکار فلسفیه‌سنه حاکم اولمشدر.

میلاددن صوکرا وحدت وجود مسائلی ایجه یول آلمش بولنیوردی. پلوتن اسکی ثنائیه نظریاتیله، یکی تازه‌لنمش وجودیه فکرلری آراسنده ایچه‌چالقالاندی. برینه یعنی وجودیه مسلکنه شدتله منجذب اولدیغی حالده اسکی‌و کوکلشمش ثنائیه افکارندن‌ده قورتیله‌مادی. بونلری تألیف ایتمکه چالیشدی. قاریشیق، فقط اولدقجه جاذب برشکل فلسفی احداث ایتدی.

محی‌الدینه کلنجه اوده بوحکومت فلسفیه‌یه بویون اکمکدن قورتیلامدی. پلوتنه تابع اولدی. اونك کبی دوشوندی. اونی اوقودی. وفلسفه‌سنی ینه اونك کبی قاریشیق براساس اوزرینه وضع ایتدی.

بز محی‌الدینده شو سوزلری اوقویورز:

«وجود بردر، بردن فضله دکلدر. کورونن هرصورت وجودیه اوبروجودك، اومطلق وجودك تظاهراتیدر.»

ایشته محی‌الدین بوسطرلریله اوعصرلرده پك زیاده مودا اولان وجودیه مسلکنی سویلیور. فقط بوقدرله قالمیور: «وجودك ظهوری عالم، خفاسی حقدر.» دیه‌رك ینه برایکیلك

حصوله كتيرييور و آريستونك ثنائيتنه كرفتار اوليور .

پلوتن‌ده تماميله بويله سويله‌ميشيدى .

« براولان يعنى وحدت حالنده بولنان ، هرشيدر ، فقط منحصراً برشى دكلدر . » كوروليوركه پلوتن اولا وجوديه مسلكنى اكلاتيور . صوكرا « منحصراً برشى دكلدر » ديه‌رك ايشى وحدت وجوددن آييرييور .

پلوتندن برقاچ سطر اوقويالم :

« نه‌زمان سزده ايلك اسه دائر بركشف درونى اويانيرسه ، بواودر ، ياخود اودكلدر . ديمه‌يكز . بويله برشى سويلديكز تقديرده سزده‌كى او كشف درونى‌يى كنديسى ايچون ، او ، ياخوداودكل، دينله‌بيلن ديكراشيا منزله‌سنه ايندير مش اولورسكز. حالبوكه ايلك اس هرشيئك فوقنده‌در هيچ برشيله قابل مقايسه دكلدر . »

پلوتنك « ايلك اس » ديديكى شى محى الدينك « غيب مطلق » ديديكى شيئك عينيدر . وبرعين ثابت‌در . محى الدين بو جهتى ايضاح ايدركن :

« حق ، غيب مطلق مرتبه‌سنده ايكن بتون وصفلردن ، قيدلردن ، تعلقلردن، حكملردن منزه ومبرا اولوب كندى كمالنده مطلقدر . » ديور . پلوتن‌ده بويله سويله‌ميشيدى :

«علوى اس كندى وصفلرنده مثبت وهرجهتله قادراولارق

تصديق ايتمك، الهى بالنفس ذكا، عدالت وسعادت تلقى ايلمكدن عبارتدر . علوى اس تام برمكمليت اولديغندن ناقص مكمليتلره مخصوص وصفلرله اتصاف ايده‌مز . »

كوروليوركه محى الدينك برر اختراع فلسفى تلقى اولنان سوزلرى كنديسندن تقريباً بيك سنه اول سويلنمش ، حتى‌دها واضح ، دها آچيق برلسانله سويلنمشدر .

تدقيقاتمزه دوام ايده‌لم :

پلوتن : « وجود كلمه‌سى اس كلمه‌سنه مساويدر ، دائما معين برشكل ومحدوديت ارائه ايدر . الله ايسه كرك شكلدن وكرك حدوددن عاريدر . » ديور .

محى الدين بوفكرى شويله افاده ايدييور: « حق هرمحدودك حدوديله محدوددر ، هرشيئك حدى ، حقك حدى اولور . وجود ، ذاتيله جمع اشيايى محيطدر . »

كذلك محى الدين : « حق ، عالم خلق ايله عالم امرده ، عالم شهادتله عالم ارواحده، عالم علوى ايله عالم سفلى‌ده سريان وجودايله ساريدر . » ديه‌رك حضرات خمس تسميه ايتديكى بش مرتبه‌يى احداث ايدر . بومراتب : غيب مطلق ، حس وشهود ، مثال مطلق ، ارواح جبروتيه ، مثال مقيد مرتبه‌لريدر . نهايت « مناهج الارتقا » نام اثرنده وجودك مراتبى آراسنده‌كى دائمى تكاملى ، دائمى عروجى موضوع بحث ايدر، نسناسدن انسان

یاپدیغی کبی انسانی‌ده انسان کامل مرتبه‌سنه چیقاریر ومرتبهٔ احدیته یاقلاشدیریر. احدیتدن طینه هبوط ایدن وجود بوصورتله طیندن ینه احدیته صعود ایدر.

کله‌لم پلوتنه: پلوتن کندیسنی اصل بوراده کوسترمشدر. پلوتن «نیکبینی» نامنده‌کی کتابنده ایکی استقامتدن بحث ایدر: برنجی استقامت نازل بر استقامتدرکه مکملدن غیر مکمله طوغرو جریان ایدر، دیکری صاعد بر استقامتدرکه غیر مکملدن مکمله طوغرو یوکسه‌لیر. کائناتك هیئت مجموعه‌سنی بردن کورمك، ماضیسنی، حالنی، استقبالنی بر نظرله احاطه ایده‌بیلمك انسانه غایهٔ خیال اولان مکملیتی ابراز ایدر. حال‌حاضرده کورولن برقصور وبرفنالق مطلقا براز صوکراکی مکملیتك وایلکك بدایتی وباشلانغیجی دیمکدر.

داروینیزم دیه فریاد ایدنلره اسکی برنمونه کوسترمك مراقلیلرینه اون عصرلق دها اسکی فقط دها مکمل برنمونه!...

پلوتن نهایت فلسفه‌سندن شویله برنتیجه چیقاریور وبزده‌کی کشف وذوق مسلکنك تملرینی قوریور:

«واقعا الله بزم ذهنمزدن قاچار. یعنی بزم دوشوندیکمز شیلرك غیریدر. یالکز بزینه اوندن برشی اکلایه‌بیلیرز. یعنی کندیسنی اکلایه‌مامقله برابر موجودیتنك اثرینی ادراك ایدرز. بر انسان کندندن کچرسه یعنی وجد واستغراق حالنه کلیر ایسه

اوزمان کندی فوقنده بروجودك، بنلکنده اجرای حکم ایتمکده اولدیغنی حس ایدر.

«انسان بوحاله، یعنی کندیسنی خیر ایله، الله ایله ارتباط کسب ایتدیرن وجد استغراق حالنه کله‌بیلمك ایچون ذکانك کندی کندندن کچمه‌سی لازمدر. چونکه محاکمه وتفکرله بونی ادراك ایتمه‌نك امکانی یوقدر. شوحالده بز اصلا ضیای الهی‌یی آرامغه چالشمامالی‌یز، یالکز اونك بزه انعکاسنی کمال صبر وسکونتله بکله‌مه‌لی‌یز.

«فکرك ناقص وناتمام عملیه‌لری بزی بوعالی اسه واصل ایده‌من. یالکز ممکن مرتبه اوجهته طوغرو یاقلاشدیریر وبزبوسعی علوی اثناسنده بردنبره اللهی بولورز.

«بو بر وجددر، بر استغراقدر، بر بسیطلشمکدر، بر ترك نفس‌در، بر آرزوی تماس، استراحت تامه‌در. وتماشا ایدلمك ایسته‌نیلن علویات ایله امتزاجدر، برسعادتدر. فی الحقیقه عشقك اصل غایه‌سی، کورمك دکل، برلشمکدر، ممتزج اولمقدر. واقعا کوزه‌لی تماشا ایتمکدن ذوق آلیر وبو ذوق ایله اکتفا ایده‌بیلیرز. لکن خیره تصادف ایدنجه مطلقا اونك مشبوع اولمق ایسترز، اونکله براولمق ونهایت اوکا انقلاب ایتمك ایچون اوغراشیرز.

«روحمز برکره الله ایله برلشدیمی، استغراق تعبیر اولنان بو برلشمه بزدن تفکری رفع ایدر. لکن بورفع ایتمه، اونی

معدوم ایده‌رك دكل، بلكه نامتناهیلشدیره‌رك واقع اولور. وبزم اوزمانكی حالمزه دوشونمه‌مزلك دینه‌مز. بلكه دوشونمه‌نك فوقنده برحال دینیر.

«دوشونمه‌نك فوقنده عشق، عشقك فوقنده ذوق واردر. انسان اولا دوشونور. صوكرا روحنی برعشق حالی قاپلایه‌رق دوشونجه‌یی استیلا ایدر. ونهایت ذوق، هپسنی بردن قاپلایه‌رق بالذات اجرای حكم ایلر. ذوق برسكردر. برغشیدر. روح بركره بوسعادتی یعنی اللهی حس ایدنجه ممكن مرتبه كوزلشیر ومنشأنه یاقلاشیر. آرتق اونده ثنائیت قالماز، حتی ساكن اولدیغی وجودی بیله حس ایتمز، دنیایه عائد هیچ برارزویه مالك دكلدر.

«بونكله برابر روحمز اوقدر ناقص وعالم ظاهری‌یه اوقدر مربوطدركه بو صورتله اللهه كیدركن بیله «عدمه كیتمك» احتمالندن قورقارز. روح، اللهه طوغرو آتیلدیغی زمان بردنبره آرادیغی شیئی بولاماز. چونكه بو آرادیغی شی معین دكلدر. معین اولمق دیمك حدوده مالك اولمق دیمكدر. حالبوكه الله نامتناهیدر. ایشته روح بویله آرادیغی شیئی بولامایجه كندیسنی عدمك قارشیسنده ظن ایدر. وكیرویه طوغرو چكیلیر. وینه ظاهری شیلردن برینه استناد ایدر.

«ایشته بونك ایچون بودنیاده دائمی وجد واستغراق ممكن دكلدر. تمامیله اللهه كیده‌بیلمك و اوراده دائمی بر صورتده

قالابیلمك حقی وجوددن خلاص اولان روحلره عائددر. وانسان بوصورتله اصلنه یعنی اللهنه رجعت ایدر، فنافی‌الله اولور.»

ایشته پلوته‌نك فلسفه‌سی ... آرتق بن برشی سویله‌میه‌جكم. محی‌الدینك پلوته‌نه نظراً خصوصیات ومزیاتنی صایمق واثبات ایتمك جهتی تمامیله طرفدارلرینه عائددر.

فلوبرك فيزيولوژيسی (١)

— برتنقيد —

بردوقتور قلميله يازلمسی لازم كلن كتابلردن بريسی ده بو ايدی . ايشته نهايت يازلدی . و بردوقتور قلميله ...

مؤلف (فه‌ليقس دومه‌زنيل) بر دوقتوردر. دارالفنونك طب شعبه‌سنده اكمال تحصيل ايتمش وشهادتنامه استحصالی ايچون آرقداشلری برر رساله ترتيب ايدرلركن او ٣٦٠ صحيفه‌دن متشكل بو اثری يازمشدر : فلوبر ، عرقی ، محيطی ، اصولی .

كتابك برنجی قسمی فلوبرك تشكلات وجوديه‌سندن ، ايكنجيسی ـ رومانجی اوزرنده اجرای حكم ايدن برچوق تأثيراتی اهمال ايتديكی قدر رومانلرنده‌كی دوقتور تصويرلرينی ويك حقيقی خسته‌لق وعمليات لوحه‌لرينی اوزاته‌رق ـ استعدادندن اوچنجيسی ايسه (اڭ تهلكه‌لی قسم !) اصول ادبيسی قدر رومانجی‌يی تحت تأثيرنده طوتان وكنجلكی اثناسنده بوتون آثارينی اعتراض اولنه‌ماز برحاله كتيره‌ن اصول فنی‌دن بحث ايدر .

---

[١] آدولف بريسون .

هرنه‌قدر ضعيف براساس اوزرينه استناد ايتديرلمش ايسه‌ده ينه اوچنجی قسمی ديكرلرينه ترجيحده استعجال كوستره‌جكم . ايكنجی قسم لطيف، برنجيسی شايان مطالعه‌در. واكسيك اولان‌ده بو ايدی . دها طوغروسی اوچنجی وايكنجی قسملرده فلوبر بر (دوقتور) كبی تلقی اولنمش ، برنجی قسمده ايسه بر (خسته) كبی معاينه ايدلمشدر .

*
* *

هركس اجتماعنه شاشدی . فقط بن ، فلوبرده اجرای حكم ايدن بو ايكی اصولك ، رومانتيزم ايله ره‌آليزمك تعاقبنه حيرانم .

و بو ، رومانجی حقنده عمومی برزمين انتقاد تشكيل ايله‌مشدر. موسيو دومه‌زنيل ده عين فكرده ، بو ثنائيت اصوليه‌نك اسباب اوليه‌سنی تحری ايديور ، و بوليور : عرقده .

— كوستاو فلوبر ، غايت مادی ، منتظم ، مرفه وممكن مرتبه آز برحصه ايله صنعته مشترك ايكی بورژوانك اوغليدر . بونلرك حياتی كورولتولی اولمقدن زياده ساكن، وقعه‌سز وراحت كچمشدر . ايشته فلوبرك ره‌آليزمی منبعنی بورادن آلير . رومانتيزمی ايسه تاريخ تولدينه (١٨٢١) ، مناسبات شبابنه رجعت ايديور .

اوت ، فقط برآز يوكسه‌لەلم ، وشايسته‌درده ...

فلوبرك بيوك باباسی كوچك بربيطر، باباسی بيوك بردوقتور ايدی.

حالبوكه والده‌سی (قامبروم دوقرواقس‌مار) فاملیاسنه منسوبدر. بو فاملیانك اكثر افرادی ایسه كمیجی، كاشف، فاتح اولمشدر. حتی بیوك والده‌سی، بالاخره زوجه‌سی اولدیغی كنج دوقتور فلوربیوبی تعقیب ایتمك ایچون پدرینك خانه‌سندن قاچمش وجزاءً قویمش اولدقلری مناسترك دیوارندن آتلایه‌رق ینه فكرینی اجرادن چكینمه‌مشدر، ایشته فلوبرده‌كی ثنائیت اصول. وبونك ایچوندركه اوتوز سنه عین اوداده منتظم ومعین بر سعی حریص ایله چالیشان فلوبر، كنجلكنده سیاحت‌دیه چیلدیرمش وبوتون مدت عمرنده پرولوله بر حیات شباب یشامق، قاپلان آولرینه چیقمق، مملكتلر كشف ایتمك خیالاتنه غلبه ایده‌مه‌مشدر. مكتوبلری ورومانلرینك بعض پچیدلری بوكا شهادت ایدر.

آكلاشیلیوركه فلوبر تماميله ابوینك وارثی اولمشدر، هم بوكا (آتاویزم) ده دیه‌میه‌جكز - چونكه آتاویزم مع الاسف، لیتره دیقسیونرینك دیدیكی كبی بر مشابهت اجداد دیمك دكلدر. بلكه بعید بر جدك سجیه‌لرندن برینك اخفادده ایدیوره‌مه‌سیدر. - بو ایسه آنجق بر نه‌ره‌دیته یعنی وراثت اوله‌بیلیر.

*
* *

تشكلات وجودیه‌سی، مزاجی اوزرنده كوچك بر وقفهٔ تدقیق بزه كوستركه فلوبر والده‌سی كبی غایت قوتلی وروشنده (اوتل - دیو) خسته‌خانه‌سنده حدتندن متولد عصبی نوبتلرله

چیرپینان، عالی‌جناب پدری كبی سیكیرلی ایدی.

چوجقكن قارا كلقدن قورقار، اوقوركن بوروولوردی، درسنی سویلركن بعضاً اوزرینه بر فنالق كلیردی. پك كنج ایكن صاچلری دوكولدی: هپ سیكیر.

بر قورقاق، مدهش بر جان صیقینتسی اونی استیلا ایتدی: علت اعصاب.

بو علت اونده یكرمی یاشندن بری ابراز موجودیت ایدن احتناق رحم‌دن ایلری كلیوردی.

بوكا بن‌ده قائلم، (ماقزیم دوقان) ك، (پوشه) نك، (أومون دوغونقور) ك اولانجه تأميناتلرینه رغماً فلوبرده صرعه دكل، احتناق رحم واردی: دومه‌زنیلك كتابنده یكی اولدیغی قدر طوغرو بر نقطه ... نه‌قدر تحف! ادیب طبیب بوراده ماقزیم‌دوقانك بوظننی فلوبرله بینلرنده‌كی برودته عطف ایدیور. فقط نیچین؟ صرعه‌لی اولمق، احتناق رحملی اولمقدن دهامی عیبدر؟ عالم بر آدم، خصوصیله بر دوقتور، بر ماقزیم‌دوقان ایچون بو، نه‌قدر عیب اولوردی. موسیو دومه‌زنیل بیلملی ایدی كه هنوز او زمان ارككلر نزدنده احتناق رحم طب؛ (اوت) دیه‌میشیدی. وایشته دوقان بونك ایچون فلوبر، صرعه‌لیدر، دیدی.

*
* *

اوت ، فلوبرده احتناق رحم واردی : ١٨٤٣ سنه‌سنك ١٥ تشرین اولنده برادری آشیل ایله برابر کوچك برقابریوله ایچنده (روئن) ه کلیورلردی. آرابه‌یی فلوبر اداره ایدیوردی. کیجه .. و کثیف برظلمت... (پونت اودمه‌ر) جاده‌سی اوزرنده و (بورغ آشار) جوارنده صول طرفدن دیکر بر آرابه کوروندی، شدید بر تماس ... بو صره‌ده آتلر اورکه‌ر ، فلوبر طوپراقلر اوزرینه یوارلانیر، مدهش بر بحران اعصاب باش کوستریر. فقط برادری قان آلیر ، بحران کچیرر .

عودتدن صکره اون بش کون ظرفنده درت بحران دها کچیریر . وهپ افکار عصرك جریانه تابع ، غیر منتظم بر تداوی ایله هپ برر پارچه قانی آقیته‌رق ، کندینی فقرالدمه محکوم ایدن پرهیزلرله یاشار . مصره سیاحتی اثناسنده تماميله شفایاب اولدیغی ظن ایدیلیر . حالبوکه عودتده غیر معین فاصله‌لی بحرانلر اونی ینه اتعاب ایدر .

فلوبری بو بحرانلردن قورتاران اختیارلق اولمشدر . اللی یاشنه کیردکدن صکره اصلا خسته اولمامش واندن صکره ٨ سنه بش آی کمال استراحتله یاشامشدر .

بو بحرانلر ترصد ایدیله‌جك اولورسه خسته، بردنبره یوزینه تماس ایدن بر هوای غریب حس ایدر، هرطرفی صاری کورمکه باشلار . یواش یواش بر کابوس کلیر ، وجهی صارارير ، بتون

بونلر آنجق ایکی دقیقه ظرفنده کچر . واو بونی حس ایدرایتمز یتاغه قوشار ، یاتار ، بکلر و بر فریاد ایله بایيلیر، اعضاسی اختلاج ایدر. بعضاً ده فریاد ایتمزدن اول (خیال کورمه) حادثه‌سی ارائه ایدر: « دیز کینلر الده ... آخ ، آخ ایشته لوقانطه‌نك فناری ده کوروندی الخ ... »

ماقزیم دوقان ده بونلری سویله‌مشدر . فقط نه چاره اوزمان احتناق رحمی بیلن یوقمش ! کورولیورکه بونلر ، اولا صرعه علائمی دکلدر ، ثانياً احتناق رحم علائمی‌در . اکرکه فلوبر بر برصرعه‌لی اولسه ایدی، زواللی رومانجی پك یالکز قالاجقدی. چونکه خسته‌اق اونده ٢٢ یاشنده ظهور ایتدی . حالبوکه هرکسده صرعه تاچوجقلقدن باشلار .

چوجقلغنده محررك بویله بر علتله معلول اولمدیغی نه‌قدر معلوم وبدیهی ایسه ـ چونکه فلوبر دوقتورلر ایچنده بیومشدر.ـ کنجلکنده ابراز ایتدیکی آثار مرضك‌ده صرعه آثاری اولمدیغی اوقدر آشکار... چونکه او، بحرانك کلدیکنی حس ایدیور ، یورویور ، یاتاغنه یاتیور وبکلیوردی . حالبوکه صرعه اوقدر آنی و نامحسوس درکه خسته ، یقیننده اولسه ، آتشه دوشر.

هپ بو آثار حتی فلوبرك کندی ترصداتی‌ده بونی اثبات ایدر. محررکنجلکنی پك ایی تخطر ایدیور. بر رده (دائماً صیقلدیغنی، هپ انتحار دوشوندیکنی و انجق خولیا ایله یاشادیغنی) آچیق

آچيق سويلر ، اثناسنده وخارجنده ، كندى مرضيله مجادله ايتديكنى اكلاتير :

« دائما تفكراتمله اوغراشير ، اونى محوه چاليشيرم . فقط هيهات... او بنى مقهور ومفتور ايدر ، بكا غالب كلير . » بوندن بشقه فلوبر مرضيله اوينامشدرده . بر اثرنده ديركه : « وقتيله بومدهش حاللرى صنعياً آلده ايده بيلمك ايچون چاليشير ومهردادك زهرلرله اوغراشديغى كبى بن ده جنتله اوينياردم. » ايشته بونلر ، هپ بو علائم بر صرعه‌لى ايچون پك بعيد اولور. چونكه فلوبر ، بو نوبتلر اثناسنده اصلا كنديني غائب ايتمه‌مشدر :

« بعضاً روحم جسممدن اوقدر آيريليور ، قوپاريليوردى كه اوله‌جكمى ظن ايدييوردم . فقط دوشونور ، شخصيتمى محافظه ايدردم . حتى سوز سويلمكدن عاجز قالديغم دقيقه‌لرده بيله ، كندى كنديني يارالايان بر كيرپى كبى روحمك ايكى قات اولديغنى وقيوورانديغنى دوياردم ... »

*
* *

ديكر طرفدن فلوبر حقنده‌كى بتون معلومات ده بونى تأييد ايدييور . اونك بتون اضطراباتى اعصابندن ايلرى كليوردى : (قريزدوغاسترالژى ـ قريزدازم ـ سه‌فاله ـ دولور روماتيزمال ـ قالوويجى ـ پره‌قوس ـ قريز دولارم ـ اوبسه‌سيون ـ تيق ـ امپولزيون أمپولاتوار الخ .) حتى بو مظاهراتى نظردقته آلان

دوقتور (آرى) بر كون فلوبرى اختناق رحملى بر قوجه‌قارى‌يه تشبيه ايتمشدر .

فلوبرك وفاتى ده عموماً صرعه‌دن ظن ايدلدى. حالبوكه اونى اولديره‌ن بر سكته ايدى . ايشته دوقانك راپورى :

« ١٨٨٠ سنه‌سنك ٨ مايسنده ، صباحلين قوقلامقده اولديغى أتره رغماً بر بحران عصبى كلدى. بر آز آچيلير آچيلماز كنديسنك (خيال زرين) ديديكى طيف اصفر كوزلرى اوكنه ديكيلدى . يينى دونمش ، بر قان طبقه‌سى وجهنى استيلا ايتمشدى. ال يوردامیله دينيله‌جك بر روش بطى ايله قنايه‌سنه قدر كلدى. آرقه‌سى اوستى ياتدى . كوكسنك ايچندن خيريلتيلر ايشيديليور ، زورله نفس آليور وبر شيلر سويله‌مك ايسته‌يوردى . كنديني احاطه ايدن ظلمتلر ايچنده هيچ شبهه‌سز اكلامشدركه (صوك دقيقه) كلمشيدى . ايكى دفعه دوستى ودوقتورى موسيو (آلو) يى چاغيردى. آغزى بر اختلاج شديد ايله بوزولدى ، باشنى چويردى واولدى . »

بو سطرلرى اوقويان هيچ شبهه‌سز دوقانك اواثناده حاضر بولنديغنى ظن ايده‌جك . خير ... اوزمان دوقان تام يكرمى فرسخلق بر مسافه‌ده ايدى .

اصل فلوبرك وفاتنى دوقتور (تورنو) كورمشدر . خلاصة اونك راپورينى ده كوره‌لم :

« فلوبر (آرتەرييور - سەلەرو) بر آدمدر. بونك ايچون داعما مستعد سكنه ايدی . حالبوكه هيچ برزمان تماميله كنديني غائب ايتمەمشـدر . وفاتندن سكز سـنه اولدن بری صحتی پك شايان ممنونيت برصـورتده دوام ايتمش ايدی . يالكز چوق چيغاره ايچيور وهرصباح بربانيو ايتدكدن صكره اويويوردی . مايسك سكزنجی كونی خلاف معتاد، بانيودن صكره اويومادی. اوداسنه چيقدی ، متعاقباً خدمتچی قادينلردن بريسنی چاغيردی .. قادين اونك النده‌كی ملح شيشه‌سنی آچمغه وقت بولمادی. حتی (ايلو) می يوقسه (آلومی) اولديغی اكلاشيلميان غير منتظم بر ايكی كلمه تلفظندن صكره بايلديغنی كوردی. بو صره‌ده رومانجی بتون بتون كنـدندن كچمش بولنيوردی . دوقتور كلنجه اونی آلاتورقه قناپه‌سنك اوزرينه اوزانمش بولدی. اوراده هيچ براثر تارومارى يوقدی . خسـته‌نك يالكز يوزی شيشمش .. آغزى نه مختلج ونه‌ده صـاليه‌لی ايدی . نفس آلديغی ايشـيديليور ، قلبی غايت ضعيف اورييوردی . هنوز صيجاق وايچيلمه‌مش پيپوسی بر آز او‌ته‌ده توتيور، وخسته‌ده هيچ براثر اختلاج كورولميورايدی. بردقيقه دها كچدی . آرتق قلبی دورمشدی . »

ايشـته تماميله حقيقی اولان بوراپورده اثبات ايدركه فلوبر صرعه‌لی دكل ، اختناق رحملی ايدی .

*
* *

هپ بو مطالعات - ظن ايدرم كه - فلوبرك فيزيولوژيسی حقنده براساس مهم تشكيل ايده‌بيلير . ايشته يوقاريده سـويله‌ديكم كبی مؤلف موسيو دومه‌زنيل بواسـاسی وضع ايتدكدن صكره بوكا دائر هردرلو تفرعاتنده ايضاح ايتمشدر . بو قيمتلی كتابی درجهٔ موثوقيتی قدرده فائده‌لی ايدن اسلوب منقدانه جداً شايان تقديردر. كنج دوقتورك كمال صميميتله النی صيقار وتبريك ايده‌رم .

مسائل اجتماعیه

تشبثات فردیه‌دن

ملیلشمك املی

بو کونلرده هرکسی اشغال ایدن، وطن دوستلرینی، عثمانلیلق محبلرینی شدتله دوشوندیرن برمسئله وارکه اوده کوندن کونه‌دها قوی وترددسز خطوات ایله بزی بوغمق ایسته‌ین، کرك تجارت، کرك سیاستجه حیاتمز بهاسنه تأمین حیات واستقباله چالیشان اجانبه مغلوب اولمامق مسئله‌سیدر.

یشامق ایسته‌ین عثمانلیلغك هرفردی بونی دوشونمه‌لی، بوکا برچارهٔ عاجل بولمغه چالیشملیدر. بزمسئله‌یی بویولده محاکمه‌یه باشلادیغمز ایچون، تأمین موجودیته یکانه واسطه اولمق اوزره ملیلشمکی توصیه ایلین رفقای محترمه‌یه عرض منتداری ایدرز.

شوقدرکه قوجه برملتك حیات ومماتنه تعلق ایدن مسائلده تدقیقات وتجربیات جدیه اجراسی، حتی مناقشات شدیده جریانی

لازم ولابد اولدیغی ایچون اولا ملیلشمه‌نك نه‌دیمك اولدیغنی تدقیق وتحری ایتمك اقتضا ایدییور.

«ملی» نك معنای حاضرینی هیچ کیمسه طوغرودن طوغری‌یه تعریف ایتمدیکی ایچون بوخصوصده آنجق واقع اولان تظاهراتدن برمعنا چیقارمق ایجاب ایدییور.

بوکونه قدر ملیلشمك نامنه بعض بیکس لشریاتدن باشقه برشی یاپیلمادی. وبیلملی‌یزکه بویاپیلمامه‌نك سببی منحصراً یاپیله‌مامقدر...

اسممزی احمددن، بوزآلیه، حسن‌دن قره‌طاشه تحویل ایتمکله ملیلشه‌جکمزی ظن ایدنلر، ملیتك انجق مضر ومفترس جهتی، ریاکار ومداهنه‌جی سی بیهوده‌سنی استعاره ایتمش اولیورلر.

طوغری ومتانی دوشونلرجه ملیت بواولمدیغی کبی ملیلشمك‌ده بودکلدر.

کرچه ملیت، ملتك سجایای مقبوله وممدوحه‌سنی احیاواقامه دیمك دخی اولسه سجایای ماضیه ایله سجایای حالیه‌دن هانکیسنی اقامه وهانکیسنی اماته ایتمك لازم کله‌جکی‌ده آیریجه برمسئلهٔ مهمه حالنی آلیر.

ترکلکك وقتیله پك مقبول عدایدیلن بعض اوصافی واردرکه بوکون اونلر مدهش برر نقیصه‌در. اونلری احیایه دکل احیایه چالیشملی، ساحهٔ تطبیقه چیقارمقدن زیاده اعماق تاریخه دفن ایتملی...

مثلا آقینجیلق ، دائما محارب کچینمك ایچون کوچبه‌لك ، تجارت وفائضجیلکدن نفرت وسائره هپ بونلر دونك مزیتلری ایدی، فقط بوکونك نقیصه‌یلری‌در .

اکر دونکی سجایای عرقیه ومزایای ملیه‌مز شایان تقدیر برشی اولسه‌یدی بوکون بوحالده بولنمازدق ... بونی اونوتماملی وحتی دوشونملی‌که « عینی سببلر عینی نتیجه‌لری تولید ایدرلر » قانون لایتغیری موجبنجه دونکی ملیتمزك بوکونکی احیاسی ، یارینکی فلاکتمزك مقدمه‌سی حاضرلامقدن باشقه برشی اولاماز.

بوجهتی برآز دها ایضاح ایده‌لم . بالقان حربنك اسباب ومؤثرات عرقیه‌سی تحلیل اولنورسه حیرتلرله کورولورکه سبب مغلوبیت ملیت‌دن اوزاقلاشمه‌مز دکل، بالعکس ملیتك، اعماقنه صاپلانوب قالمامزدر . بوکونکی تنبللك ، بوکونکی تشبثسزلك ، بوکونکی مدنیتسزلك، دونکی آقینجیلغك، دونکی کوچبه‌لكك، دونکی یکیچری غوغالرینك آنجق اسملرینی دکیشدیرمش شکللری‌در .

وملیت نامنه آنجق بونلره مالکز . ملیت ماضیه‌مزده نه بوکونك سبب غالبیتی اولان ذکا ، استعداد تجارت، تمدن اقوام وار ، نه‌ده عرض و عوضدن سالم بر اجتماعیت ، بر اخلاق ، برسیاست وار ! ..

سوزلریمزه ایناتمیانلر سراپا قتل ایله، اعدام ایله، کشتهٔ تیغ

سیاست ایدیلنلرله ، قارداش ، آنا بابا قاتللریله ، عصرلرجه اوزایان یکیچری غوغالریله، عصیان، اختلال، اشقیا کورولتولریله مالامال اولان تاریخمزی ، بوحجت باهرهٔ استبدادی مطالعه ایتسینلر ...

صنعت وعادات نقطهٔ نظرندن‌ده عینی نتایجه دسترس اولمق طبیعیدر . ملیلك دیه ایسترسه‌کز البسه‌مزی ، اولریمزی ، لسانمزی ترك ایده‌لم . ینه اسکیسی کبی چاقشیر وقاووق کیه‌لم ، داملرده ، چادرلرده اوطورالم ، فاتحك حضورنده بر آیاغی چاریقلیك سویلدیکی کبی حضور حکمداری‌ده « دولتلو خنکار قالغوکزدر ! » دیه‌هایقیره‌لم. اکر بونلردن بر فائدهٔ اجتماعیه، برتفوق قومی استحصالی ممکنسه هیچ بکله‌میه‌لم ... فقط بوکا « اوت ! » دیه‌جك برصاحب اذعان موجودمی‌در ؟ . .

ترقیات دماغیه ، محیطك تأثیرینه تابع اولدیغی کبی، ترقیات محیطیه‌ده دماغك کسب ایده‌جکی رفعتله متناسبدر. اوده اوطورمغی اوکرهنن بر قافا تکرار چادیره عودت ایده‌میه‌جکی کبی ، اوپرا دیکله‌مکه آلیشمش برقولاق‌ده آرتق پیشرو دیکله‌یه‌مز. فرض محال اولارق بوارتجاع قابل اولسه‌ده بوندن فائده دکل ضرر بکلمك لازم کلیر .

دون تورانك اوقابا وشمولسز کلماتیله تفهیم افکار ایده‌بیلن دماغلر بوکون عینی واسطه ایله ادارهٔ کلام ایده‌مزلر. مترقی دماغ

مترقی لسان ایسترز.. بوکون توران لسانتی خلقه قبول ایتدیرمك ایسته ینلر الك اول توران دوشونجه لرینی تعمیم ایتملیدرلر. چونکه بولسانده قیلیج چکمك و آته بینمك فعللرینك تعبیراتی اولسه ده بره ایکی قازانمه نك تعبیراتی یوقدر. حالبوکه زمانمزده ایکنجی قسم تعبیراته دها زیاده احتیاج بولندیغنی اصلا انکار ایده‌مز.

بومطالعاتدن آکلاشیلیورکه دونکی ملیتك یعنی سجایای ماضیه نك بوکون احیاسی مفید دکل، مضر اولور.

بوکونکی ملیته کلنجه بوراده برآز نفس آلمق لازم کلیور. بوکون خلقده برملیت حصوله کتیرمك ایچون ده عسکرلکدن محررلکه بوزمش برقاچ مسلکسزك ویاخود اسمنی بر شکل تورانی یه تحویل ایدرك عالم مطبوعاته آتیلمش بسیط واملاسز برقاچ چوجغك دیدیقودیسندن زیاده دور اندیش، تجربه دیده وجداً مطالعه سی زیاده محررلرك تدقیقات جدیه لرینه احتیاج واردر.

ملتده «خصوصیت ملیه» حاصل ایتمك لازمدر. بو ایسه «خصوصیت فریه» نك برمحصله سیدر. خصوصیت فردیه واسع برحریت، براستقلال افکار، متین بر تشبث شخصی سایه سنده انکشاف ایدر.

بوخصوصده الك اول هردرلو استباددن قورتیلمق لازمدر. ماضی کبی ملیتده استبدادر. بونلردن خلاص اولونمدقجه حقیقی

«خصوصیت فردیه» تظاهر ایده‌مز. بناءً علیه الك اول ملیت ماضیه دن صیریلمق، زمانك احتیاجاتیله متناسب افکار و آمالی هدف عزیمت ایتمك اقتضا ایدر.

شوحالده بز، ملیت برینه «غایهٔ خیال» اقامه ایتمك فکرنده یز. وظن ایدرزکه ملیلشمك دعواسنك جدی مدعیلری ده غایهٔ خیال یاخود تعبیر جدیدیله «مفکوره» دیه جك یرده «ملیت» کلمه سنی قوللانمشلردر. چونکه ترکلکی قورتاره جق شی مطلقا برغایهٔ خیالدر. اوروپالیلشمق، مدنی ومترقی اولمق غایهٔ خیالی... بو غایهٔ خیالی ملیتمزه دکل، بالعکس ملیتمزی بوغایهٔ خیاله تقریبه چالیشملی یز.

حقیقی مرتجعلر و اوروپالیلشمق

بوقاریده‌کی بحثمزی کنج محررلریمزدن ممدوح سلیمان بك برمقاله ایله پك کوزل برصورتده شرح واکمال ایلمشدر. بو مقاله‌یی عیناً درج ایدەلم :

« رفیق تحریرم ومسلکداشم بها توفیق بك ، ینه بوصحیفه‌لرده اك درین برجریحهٔ اجتماعیه‌مزی تشریح ایدرکن ، ملیتمز ایچون برمفکوره‌نك قطعیتنی نیشتر حقیقیله میدان وضوحه قویور ، آوروپالیلشمه‌نك بزجه لازم برمفکوره اولدیغنی درمیان ایدیور. و « ملیتمزی بوغایهٔ خیاله تقریبه چالشملی‌یز » دییوردی. نه‌قدر دوغرو !

«ایشته بدایت مشروطیتدنبری متین دماغلرك، صاغلام متفکرلرك حیات اجتماعیه‌یی سطحی بین نظرله دکل، مدقق ترصدات عالیه ایله تحری ایدنلرك تکرار ایدوب طوردیغی برکلمه... فقط اویله برکلمه‌که هر تلفظ ایدیلشنده سوء تفسیره اوغرادی. خارجده عکس تأثیرلر حصوله کتیردی. ظن ایدیلیوردی‌که برملتك خطوه‌زن ترقی

اولمسی ماضی‌یه مربوطیتله باشلار. ماضی‌یی احیا، حالی صارصمق، استقبالی مظلم ومجهول برکریوه‌یه آتمقدر. بوصورتله واقع اوله‌جق تکامل منفیدر. ترقی دکل بالعکس تدنی‌در.

« طبیعتده اجرای تأثیر ایدن عمومی برقانون واردر : استیناس. هرفرد ـ بالعموم موجودات حیاتیه‌ده ـ تکاملك برعنصری اولان ترقی‌یه مظهر اوله‌بیلمك ایچون محیطنه توافق ایده‌جك وسائط ایله اسباب مدافعه‌سنی تأمین ایتمك وحیات ایچون مجادله‌ده غالب کلمك اوزره عضویتی داخلنده اصطفایه داخل اولمق مجبوریتنده‌در. بونلردن محروم اولانلر تدنی‌یه معروض قاله‌رق کتدکجه چورور ، اولور. جنسندن ، نوعندن برنشانه براقماز.

« حیات جمعیتده بوقانونه تابعدر ، انکشاف ایده‌بیلمك ایچون زمانه ، محیطه توافق ایده‌جك مزایا وسجایای ملیته تمثیل ایله اصطفایه دوچار اولمق وبو اصطفا نتیجه‌سیده زمانله استیناس ایتمك مجبوریتنده‌در. عکس تقدیرده کندی قبوسی اوکنده کندیسنی انقراض بکلر. تاریخ عثمانی‌یی بردقیقه نظرلریمز اوکندن کچیرسه‌ك پك اعلا کوروروز ، که انحطاط عثمانی هرکون کیتدکجه بویوین ، احاطه‌سی غیر قابل برتوسعله انکشاف ایدن مدنیتی کندیسنه تمثیل ایده‌مامك ، محیطه ، زمانه توافق ایتمه‌ین اسلرله ادارهٔ حکومت ایتمك یوزندن ایلری کلمشدر. بوقسه ظن ایدیلدیکی

بی اوروپانك آیاغمزه ووردیغی ترقی زنجیرندن، قاپیتولاسیونلردن دکل !.. بونلر بر احتیاج قطعی، بر ضرورت اشیادر. اکر اسلاف واجدادیمز، بر آز تعصبی ترك ایدرك نظرلرینی دوربین حقیقتله آتی‌یه توجیه ایتمش اولسه‌ایدیلر بوکون نه اونلر بوانوردی، نه‌ده بومتفسخ جمعیت !...

«جمعیتمز متفسخدر، چونکه اخلاقدن، علمدن، هرشیدن محرومدر. بیطرف نظرلرله روحمزی، شخصیتمزی تدقیق ایتسه‌ك ریادن، کندی کندیمزی آلداتمق ایچون ایجاد ایدلمش وبر وسیلهٔ مفتخرت اولمقدن بشقه برشیئه یارامیان ساخته سجایادن، فکر ومعلومات نامنه قیریق دوکوك واصولسز اوله‌رق بر قاچ کتابدن طوپلانیلمش غیر مطرد برکتلهٔ وقوفدن، تشبث نامنه اوته‌کنه بریکنه، باب حکومته آچیلمش دست تسئلدن، نقطهٔ هدفه واصل اوله‌بیلمك ایچون خیله‌دن، تکاپودن، حسه‌خطابدن، حسله حرکتدن بشقه نه بوله‌بیلیرز؟ بزم ایچون «غایه وسائطی مشروع قیلار» دستوری خفی بردستور اخلاقی اولمشدر. حیات اجتماعیه‌مز داخلنده هرفرد دیکر بر فردك ضررینه یشایور. بناءً علیه موازنهٔ اجتماعیه‌مز، اساسی، تملی چوروك، صاللانان برموازنه‌دن عبارت... بوندن ماعدا بوموازنه‌یی بوسبوتون صارصان غایه‌سز بر آرزوی تخریبدن ایلری کلن برارتجاع ده وار. بو ارتجاع حسی بر کینك، بر نفرتك سائقیله مشهور کنجلر

طرفندن اورته‌یه آتیلدی. فقط سراپا حسدن متشکل بوکنجلر اونوتیورلردی‌که جملهٔ عصبیه‌لری مریضدر، کندیلری تردیات ایله معلولدر. وبو مرض سببیله دوشونمکه غیر مقتدر عوامی وکندیلری کبی تردیاته، اختناق رحمه دوچار اولمش جمعیتی اداره ایدن طبقهٔ عالیه‌یی تسمیم ایدیورلر. حیات اجتماعیه‌مزی «بر انحراف خطرناکه» سوروکله‌یورلر. احوال اخیره سببیله میدانه چیقدیلر باغیردیلر: ترکك، ترکك !..

بوقدر بی‌معنا بر کلمه، که ذهنمی، آیلردنبری یوردم، آکلایه‌مدم. دوشوندم: عجبا بز ترك دکلمی‌یز؟ ترکلکك بزم شخصیتمز خارجنده بشقه بر شخصیتیمی وار؟ یکی بر ملیتمی تأسیس ایتمك ایسته‌یورلر؟.. معما، حلی مشکل!.. یوقسه هرزمان بو زواللی ملتك سینه‌سنده صاقلادیغی بر قاچ مرتجعك ینه ماضی‌یه اولان تمایلیمی؟... نه‌وت اویله، ماضی‌یه تمایل!.. ارتجاع! هم‌ده حقیقی برارتجاع!... برحکومت مشروطه‌یی دوه‌یرمك، یرینه برحکومت مستبده تأسیس ایتمك حقیقی برارتجاع دکلدر. چونکه حکومت ملتك انکشافنه خادم بر واسطه‌در. برغایه اولاماز. برچوقلری، ادارهٔ زائله زماننده، مشروطیتی برغایه اولارق تلقی‌یه آلیشدیلر، مشروطیتك اعلانندن صکره آرا- دقلرینی بولامانجه، زواللی حکومته بیوك برهجوم کوستردیلر. بونلره بویاکلش تلقی یاکلش خطوه‌لر آتدیریور، سیاسی بر

ارنجاع وجوده کتیرییوردی . ایشته بوکونده ملت برغایه ، برمفکوره اولمق اوزره کوسترلمك ایسته‌نیلیور، هنوز باشلایه‌جق انکشاف ملی اوکنه برسد آهنین چکیور. « اسممزی احمددن، کرك آلبه ، حسندن قره‌طاشه تحویل ایتمکله ملیلشه‌جکمزی ظن ایدنلر پك چوق آلدانیور. » ملیت کندی کندینه تأسس ایدر. وسائره ملیتلرله مناسبات پیدا ایدرك انکشاف ایلر. چونکه - یشقه بر یرده‌ده سویلدیکمز کبی - هیچ برملت یوقدر، که کندی کندینه . ملیت مناسبتی تحت تأثیرنده برکل تام اولسون، کذلك هیچ برملت یوقدر، که غایه مناسبتی تحت تأثیرنده برقیمتی بولنسون . ایشته اك بیوك عامل ترقی ، عامل تکامل ...

« اکر بزده ترقی ایتمك ایسته‌یور ایسه‌ك - متین واساسلی بر موازنهٔ اجتماعیه حصوله کتیره‌جکز. مفکوره‌مزی - واسطه اولمقدن بشقه برایشه یارامیان ملت، وطن، حکومت کبی فکرلر اطرافده دکل ، جدال حیاتده کتلهٔ اجتماعیه‌مزه موفقیت تأمین ایده‌جك مدنیت کبی تفکرات آره‌سنده آرایه‌جغز : بوده اوروپالیلاشمقدر و اوروپالیلاشمقله ممکن اولور .

« اوروپا واوروپالیلاشمق ، ملیتی دین ایله ، محاکمه‌یی حس ایله مزج ایدنلرده اویله برغلیان حصوله کتیرر، که متعصب ومریض دماغلرنده بونك حاصل ایتدیکی طراقهٔ مدهشه‌یی ایشتمه‌مك ایچون قولاقلرینی طیقارلر، حقیقتی کورمه‌مك ایچون کوزلرینی یومارلر.

برنجیلر یعنی کور کورینه متعصب اولانلر جهالتلرینك قربانی ، ایکنجیلر یعنی مریضلرده برر زواللی‌در . اوروپالیلاشمق نه بر دیندن آیرلمقدر ، نه‌ده برملیت غیب ایتمکدر . نصل ، که بوکونکی لسانمزله، کسوه‌مزله ترکلکمزه برنقیصه جلب ایتمیورسه‌ق آوروپالیلاشمق ایله دینمزه‌ده برضرر طاری اولماز . نصل ، که اویقور ، چاغاتای لسانلریله کوروشمك ، بخارالیلرك کیدیکی کسوه‌یی کیمك ترکلکمزه فضله برمزیت علاوه ایتمزسه اوروپا- لیلاشمقله‌ده ملیتمزی غیب ایتمه‌یز. بالعکس اونی دها متین اساسه ربط ایتمش اولورز. ترقی‌یه طوغرو ایلرلر، عالم مدنیتده برموقع طوتارز .

« اوروپالیلاشمق - تکرار ایدیورم - یکنظرده ظن ایدلدیکی کبی ملیتدن تجرد ایتمك، طبیعت اصلیه‌دن آیرلمق دکلدر. نه بویون باغی طاقمق ، نه فراق کیمك ، نه بك اوغلی محیطنده یشامق ، دانس ایتمك ونه‌ده هرکوردیکی شیئی برنظر استخفافله استقبال ایله‌مك اوروپالیلغه برنمونه اولابیلیر . بونلر برطاقم مراسم وارکاندن عبارتدر ، فرعدر ، صوکنجیسی‌ده بیوك بر تربیه‌سزلکدر. آوروپالیلغك ، آوروپالیلاشمه‌نك اصل روحی: حق ووظیفه‌در . حقی طانیمق ، وظیفه‌سنی ایفا ایتمك‌در. ایشته سزه ایکی عنصر، که بتون انکشاف اجتماعینك تملی ، اساسی...

« حق و وظیفه‌ده آنجق خودپرستیدن آزاده فردیت ایله

معاونت متقابلهٔ اجتماعیه‌یه استناد ایدر بونلرده عادل ، متین بر اداره‌یه ، سربست بر محاکمه‌یه ، علمی بر تربیه‌یه متوقفدر . اکر وطنمزی سویبورسه‌ق هرشیدن اول اخلاقمزی ، نفسمزی اصلاحه ، تعصبمزی اخفایه واممحایه ، حقیقتی بیوك بر محبتله سومکه شتابان اوله‌لم ، عالمشمول بر محبتله مدنیتی آغوشمز آره‌سنه آله‌لم . مریض وحسی فکرلره بویقوتاژ ایده‌لم . »

مطنطن تعبیرلر

سوزلریمك سوء تأویلاته اوغراتیلمیه‌جغنی بیلیدم، حریت پرورلکله برابر، وطن محبتی، وجدان وسائره کبی تعبیرلرکده اولانجه مطنطنلقلریله برابر قوف، ومعناسز شیلر اولدیغنی سویله‌مکده تردد ایتمزدم . کائناتك هرطرفنده حکم سورن مجادلاتی ، حیات و موجودیت غوغالرینی کوردکدن صوکرا بوکبی تعبیرلرك جدیتنه ایناتمق برنوع صافدلك اولمسه بیله هرحالده جدیته منافی برشی اولور . اولانجه مصوفیتمزله حریت وسربستیٔ وجدان اساسلرینی اعلان ایتدیکمز برصیره‌ده مثلا طرفدار استبدادا اولان هرهانکی برصاحب نظریه‌یی رد وتحقیر ایدرکن حریت حقیقیه‌یی تصل تلقی ایتدیکمزی اکلامق لازم کلیر . مطلقا برجهتی ترجیح ایتمك مجبوریت قطعیه‌سنك « استبداد » دیمك اولدیغی معلوم ایکن هرکسك حریتپرور ، یاخود وطن‌پرور اولمسنی ایسته‌مك، وبو مجبوریتـه بویون اکمینلره بیك درلو ظلم وغدری روا کورمك خصوصنه حریتپرورلکمی بوقسه مستبدلکمی دیمك لازم کله‌جکی

محتاج تأمل اولسه کرکدر .

بکا ، بلا استثنا هرخصوصده ـ هیچ اولمازسه فکری ـ بر حریت تأمین ایتمه‌ین یعنی برمنفعت معنویه‌یی موجب اولمیان حریتپرورلك نه‌قدر معناسز ایسه، نم ایچون فائده‌لی اولمیان بروطن اوغرنده ایدیلن وطنپرورلك ده عین درجه‌ده معناسزدر . بویوك بر محررك دیدیکی کبی: «وطن انسانك حرمت ومنفعت کوردیکی یردر.»

*
* *

کائناتك عین عناصر ابتدائیه‌دن ممزوج اولان ماده‌سی ، بوراده هانکی قیمتی حائز ایسه آلمانیاده، انکلتره‌ده ، آمریقاده، هندستانده‌ده عین قیمتی حائزدر . دست نامرئیٔ طبیعت هیچ بر یره فضله ومقدس بر « مایهٔ وطن » علاوه ایتمدیکی کبی هیچ بریری‌ده ازلدن هیچ کیمسه‌یه تخصیص ایله‌مشدر . بناءً علیه وطن‌پرورلك مقدس وسماوی بر خاصهٔ حریت دکل ، بالعکس مالك اولدیغمز طوپراغك بزه تأمین ایتمکده اولدیغی منافعه مربوطیتمزدر .

اکر بویله اولسه‌یدی ده وطن‌پرورلك مقدس ومافوق الطبیعه بر خصلت ممتازه ووطن دخی ابدیاً مربوط قالنجسی لازم اولان برخطهٔ مقدره‌دن عبارت بولنسیدی، افلاك، بغداد، بوسنه‌یه، تسالیایه ، روم ایلیٔ شرقی‌یه وسلانیکله برابر تکمیل روم ایلی‌یه وطن دیه حالا پرستش ایتمه‌مز لازم کلیردی .

بوقطعات جسیمه‌نك اسکی حالریله بوکونکی حالری یعنی

وطن عداید لدکلری زمان ایله خارج وطن عداید یللری آره‌سنده‌کی عظیم فرقی دوشونوسه‌ك بو فرقك ینه بر فرق منفعتدن عبارت اولدیغی واضحاً نمایان اولور . فائده‌سی بزه عائد ایکن وطن دیوردق ، بو فائده‌یی غائب ایدرایتمز اونلری محبت وطنیه‌مزك دائرهٔ شمولندن سرعتله اخراج ایتدك ! ..

بر قطعه‌نك دولته منفعتی ، هر دولتك ده افرادن متشکل اولمسی اعتباریله ، افراده منفعتی دیمکدر . بناءً علیه وطن‌ده ، وطنپرورلك ده هرفردك درجهٔ منفعتیله اولچوله‌بیلن برحس‌دن باشقه برشی دکلدر .

*
* *

بزده بك غیر طبیعی ، بك مریض بر صورتده حصوله کلن مخالفت موداسی برزمانلر غایت مزمن برحاله کیرمشیدی. حقیقی مشروطیتله اداره اولنان مملکتلرده مخالفتك حصولی وفرقه‌لرك تعددی لزومندن بحث ایدنلره قارشی یکانه سوألم شودر : عجبا بزده مشروطیت حقیقیه هنوز تأسس ایده‌بیلدیمی ؟ ..

آلاجغم جواب مطلقا منفی برجوابدر ، خصوصیله مخالف آغزلردن چیقان جوابلر برمنفیت مؤیده ومکرره‌یی حائز اولاجق و : ـ بزده مشروطیتمی؟ قطعیاً ، قطعیاً ... دیه‌جکدر. او حالده فرقه‌لر هانکی اساسه مستند ؟ ... بوکا قارشی ویریله‌جك جواب برحرمت حجاب آلود بشقه برشی اولاماز ! ...

بوسوزلری مخالف کچینن بردوستمه سویلدیکم زمان ضعیف برصدای استمدادایله : « وجدان، فقط وجدان ! . » دیدی!..

*
* *

مطنطن برکلمه‌دها !... دوستمك متانت‌اخلاقیه‌سنه وناموسنه صوك درجه امین اولدیغم ایچون بو صوك اعتراضی صمیمی بر اعتراض اولمق اوزره قبوله مجبورم . چوق کیمسه‌لر دیرلرکه : « وجدان بردر، حقیقت تعدد ایتمز ، اکر هرکس کندی‌اعماق وجداننده قوپان صدای ارشاده تبعیت ایتسه نه اختلاف قالیر ، نه‌ده فنالق! ...»

ایشته آرقداشم دخی بویله برنظریه‌به تبعیت ایدییور :

— بن وجداناً مخالفم ! .. دیمك ایسته‌یوردی .

عجبا وجدان نه‌در؟ بونی‌صیره‌سی دوشدکجه ایضاح‌ایدییوردم. وجدان، معنوی والهی برشی دکلدر. هرکس کندی‌بیلکیسنه، کندی‌مادی‌وفکری وضعیت ومکتسباتنه کوره براجتهاد حاصل ایدر. ایشته بواجتهاد، وجداندر. بوجهتی اوزاتمیه‌جغم. یالکز شوراسنی سویلیه‌جکم که بوکبی اساسلره مستند اولان اجتهادلر، اساسلریله برابر تحول وتبدل مجبوریتنده‌درلر. بناءً علیه هرکسك وجدانی آیری‌اولدیغی کبی متبدلدرده ... کنجك وجدانی‌بشقه، اختیارك وجدانی بشقه، زنکینك وجدانی باشقه ، فقیرك‌وجدانی ینه باشقه‌در ! ..

دیمك اولیورکه وجدان‌ده خطا ایدر ، وجدان‌ده انسانی آلداتیر. هیچ کیمسه یوقدرکه کندی‌قرار وجدانیسنی‌بکنمسین وفکرندن امین اولماسین ! . برحکیم ایله برابر برامی‌یی ، بر روچیلدله برابر بردیلنجی‌یی عین درجه‌ده تأمین وتطمین ایده‌ن بووجدانه نصل امنیت جائز اولور ؟ ..

اکر بوجائز اولسه‌یدی ، یعنی وجدان معنوی برخاصه اولوبده هرزمان انسانلری ارشاد وایقاظ ایده‌بیلسیدی ، آرتق نه‌علوم وفنونه، نه‌ده فلسفه واخلاق کتابلرینه احتیاج قالیردی!..

ایشته وجدانك‌ده بویله مطنطن ، فقط بوش برتعبیراولدیغی آکلاشیلدقدن صوکرا «وجداناً مخالفت»دینیلن شیئك‌ده نه‌درجه‌یه قدر اهمیتی اولابیله‌جکی آرتق کندی کندینه تعین ایدر! ..

باطل اعتقادلر

وحال حاضرده ازدواج

بو سرلوحه‌یی یازارکن برچوق قارئلریمك، جهل وتعصبدن کلن وهر کون هر طرفده تصادف اولنان بعض یاکلش دوشونجه‌لری درخاطر ایده‌جکلرینی ظن ایدییورم. حالبوکه بن بوقبیل دونك، اباطلیندن دکل، بوکونك یاکلش فکرلرندن، حتی غربك تماميله خلاص اولامدیغی بعض مناسبتسز اعتقادلردن بحث ایده‌جکم.

هنوز پك چوق زمان اولمدی. طشره‌دن یکی کلمش بر آرقداشمله ازدواجدن بحث ایدییوردق. زواللی آرقداشم ولایت خلقنه مخصوص مظلوم برادای جدیتله:

— چوق شکر، ایشم یولنده، آرتق ازدواج ایدوب اوطورمقدن، راحت ایتمکدن باشقه بردوشونجه‌م قالمدی.

دیدی. بن بوسوز اوزرینه ایچه دوشوندم. ایشك یولنده اولمسی وازدواج ایدرك راحت ایتمك قضیه‌لرینك حقیقی معنالرینه

نفوذ ایتمك ایچون خیلی اوغراشدم. بولدیغم نتیجه‌لر پك آجی، فقط غایت حقیقی ایدی. آرقداشمه ایضاح ایتدیکم بونتایجی عیناً بورایه قید ایدییورم:

سیاست داخلیه وخارجیه‌سی برچوق مختلف سببلر دولاییسیله کسب وضوح ایده‌مه‌ین وهر کون یکی برشکل حیاتك، یکی برشکل اداره‌نك آغوش تذبذبنده یوارلانان مملکتلرده هیچ معناسی اولمیان برترکیب آرامق لازم کلیرسه الك اول خاطره بوکله‌جکدر: ایشك یولنده اولمسی ...

بن، مملکتمزك برقاچ عصردن بری کچیردیکی سیاسی واداری حیاتی تدقیق ایتدم. هیچ برزمان ذکره شایان بروضوح، بر سکونت، بر توضع وتمللشمه اثری کوره‌مدم. بناءً علیه اجتماعی واقتصادی حیات آرامق زحمتنی لزومسز ونتیجه‌سز بولدم.

تورك ملتنك الك مهم سجیه‌لرندن بری کوچبه‌لکدر. کوچبه حالنده شو مملکتلره کلن، کوچبه اولارق یرلشن ایلك بابالریمزی، ینه کوچبه حالنده اقلیملر فتح ایدن ایکنجی، اوچنجی بابالریمز واونلریده یواش یواش مفتوح اقلیملریمزی براقارق چکیلمکه باشلایان دردنجی والخ بابالریمز تعقیب ایتمشدر. بزم بوکونکی حیاتمز تدقیق ایدیله‌جك اولورسه حالا بو اراثیت مشئومه آلتنده ازیلمکده اولدیغمز کورولور. استانبولده یاشایان خلقك یوزده طقسان بشی، حتی طقسان سکزی برخانه‌یه بیله

مالك دكلدر ، خانه بردوشدر ، كوچبه‌در . طشره‌ده ياشايان مأمورلرله برابر زراعده بويله‌در . يوزده سكساننك نه‌تارلاسى، نه‌بر كلبه‌سى واردر . بونلر هپ رنجبر ، اورتاقجى وكوچبه‌در .

حاصلى تكميل توركلر بوكونكى موجوديتلرنده يارينى تعيين ايده‌مه‌ين ودها تركجه‌سيله يارين نه‌اوله‌جقلرينى بيلمين انسانلردر. استانبولك قاپلامه‌مدنيتى آلتنده حالا مكمل بر كوچبه حياتى ياشايان بوملت ايچون يكانه قانون «يوم جديد ، رزق جديد» قانونى يكانه بيلكى «ايام رئيسلكى» يكانه حق «قوت يوميه» يكانه مزيت «غرور» فقط يكانه وصف «عجز» در . بويله بر ملتك احوال عموميه‌سى «فقر وضرورت» سوزيله افاده‌ايديلير، واحوال اجتماعيه‌سى مع‌الاسف «سرسريلك» له توصيف اولنور.

بويله برملتده ايشك بولنده كيتمسنك نه‌ديمك اولديغى بردرلو اكلايه‌مم مملكتمزده اصحاب ثروت يوقدر واولاماز ، بر خست رذيلانه ايله اوچ بش بيك ليرا بريكديره‌بيلمش اولانلرى ، بر برطاقم وسائط نامشروعه ايله بش اون خانه ، آپارتمانه مالك اولانلرى صايميورم ، عموميت اعتباريله سويليورم . خصوصيله تركلردن بحث ايديورم. بزم ايچمزده هيچ كيمسه زنكين اولاماز واولاميه‌جقدر . چونكه زنكين اولمق ايچون لازم كلن وسائطه مالك دكلز .

مملكتمزده بالخاصه ترك عنصرى آره‌سنده‌كى اسباب معيشت

تدقيق اولنورسه بيوك مقياسده مأموريت ابتلاسندن وبرده اوفق تفك اصنافلقدن باشقه برشيئه تصادف اولنه‌ماز .

مأموريت اساساً بيوك بركار تأمين ايتمدكدن باشقه‌بوقاريده ايضاح ايتديكم اسباب اجتماعيه وسياسيه‌دن طولانى سنه‌لرجه‌دوام ايدر مأموريتلره تصادف ايتمك‌ده كوچ اولور . ونهايت اون، اون بش آى صوكرا عزل ايديله‌جكندن امين اولان برمأمور بولنديغى يرده هيچ بر اثر عمران تأسيس ايده‌مز ، حتى اويره آليشامز ، يرلشه‌مز ، مسافر كبى اوطورور ، روحنده‌كى انتسالى انطباعاتده بوكا انضمام ايدنجه تام بركوچبه حياتى ياشار.

اصنافلقده‌ده عينى حال جاريدر . مملكتده جدى ومؤبد بر اداره وحدودلرده اساسلى و دواملى بر وضعيت تعين ايتمدكجه ، هيچ برتجار پاره‌سنى ديكر سرمايه‌يه قلب ايده‌مز ، بالعكس اموال پاره‌يه تحول ايديلير ، حتى اوانئ بيتيه ، اموال غيرمنقوله بيله بوحالدن كنديني قورتاره‌مز .

بومعكوس جريان اقتصادى ايچنده يوارلانان مملكتلرده ايسه واردات خصوصيه كبى واردات عموميه‌ده محكوم سقوطدر. بودجه آچيغى قپانمق دكل، بالعكس دها زياده آچيلمق فلاكتنه معروض قالير . مملكتده اقتصادى بحران باشلار، هرطرفده، هركسده پاره‌سزلق كنديني كوسترر. هريكى استقراض، استقلال مالى ايله برابر استقلال سياسى‌يه‌ده يكى برنقصان كتيرر. مملكت يواش

بواش، غير محسوس بر صورتده اجنبی بویوندوقلری آلتنه کیرر.

کرچه استقراضله کندینی قورتاران برچوق قوملر واردر. فقط استقراض آنی بر فلاکتك، غیر منتظر بر حال اجتماعی‌نك، بر محاربه‌نك تداوی‌سی ایسه، یاخود تأسیسات جدیدهٔ مدنیه ایچون یاپیلمش ایسه... اکر بویله دکل‌ده مشئوم بر خاصهٔ ملینك، تداوی‌سوز بر مرض اجتماعینك نتیجهٔ مجبوریه‌سی ایسه هیهات!..

ایشته بوقبیل مملکتلرده، بوقبیل قوملرده فرد هیچ بر زمان یارینکی حیاتندن امین اوله‌ماز. پاره‌سزلق هر فلاکتی تولید ایده‌بیلیر. آجلردن متشکل بر ملتده استقراریت حضور یوقدر، سکونت دائمه یوقدر، اسایش و امنیت اولانجه تأمینانه رغماً خیالدر. بونلرك مثاللری، هر کون کوزیمزك اوکنده جریان ایدییور.

اعلان مشروطیدن بری ظهوره کلن تذبذبات داخلیه‌نك، فرقه‌جیلرك وسائره‌نك سببی آجلقدن باشقه نه‌در؟ شهید معصوم محمود شوکت پاشایی قتل ایدن دنی اللرك سائقی اولارق بن انجق بوش معده‌لری کوریبورم...

ایشته بوشرائط داخلنده «ایشك یولنده کیتمه‌سی» سوزی نی‌چوق دوشوندیردی. وبکا اویله کلدی که ایشم یولنده‌در، دیین رفیقم «بن آرتق فلاکته آلیشدم، نصل اولسه یشایورم» دیمك ایسته‌یوردی. لکن بوحال انسانه زواللی بر قادینله برابر،

بیخبر و معصوم برقاچ چوجنی‌ده فلاکتیده یاپمق حقنی بخش ایده‌بیلیرمی؟..

*
* *

آرقداشم بونتیجه‌یی ایشتدکدن صوکرا شویله اعتراض ایتدی:

— او حالده هیچ کیمسه ازدواج ایده‌مز. جواب ویردم:

— واقعه‌ملیدر. بوشرائط آلتنده ازدواج بر فلاکتدر و برچوق کشی‌یی‌ده عینی فلاکته تشریکدر. خصوصیله بزده دیکر بر طاقم سببلر دها واردر که اونلرده ازدواجه بر شکل جهنمی ویرورلر..

بزده عائله یوقدر، عائله حیاتی تشکل ایده‌مز. ارککلرله قادینلر آره‌سنده تستر نامی آلتنده‌کی آیریلق بر سد چینی دهشت و قوتیله طورورکن نه مدنیت، نه ترقی، نه اخلاق، نه‌ده بختیارلق بتون ارککلر و بتون قادینلر ایچون برر تعبیر بی‌معنادن عبارت قالاجقدر.

تستر دینیلن شی جداً مدهش بر مانعهٔ ترقی‌در. بونی ایضاح ایدرسه‌م حیرتلر ایچنده قالاجقسکز. باشمزه کلن بوتون فلاکتلر عائله‌سزلکدن، عائله‌سزلك‌ده تستردن ایلری کلمشدر. بر مملکتده عائله، عائله حیاتی، عائله محبتی اولمازسه او مملکتده ازدواج بر جهنمدر، بر مقتل بختیاریدر، خانهٔ ازدواج زوجك دائماً قاچمق ایچون بهانه آرادیغی بر دوزخ، زوجه‌یی چوروتن بر محبس،

چوجقلرك هر درلو استعدادينى محو ايدن بر مذبحدر .

برارك نه‌قدر فضيلتكار اولورسه اولسون وفضيلتى نه صورتله تلقى ايدرسه ايتسين ممكن دكل يالكز زوجه‌سندن وچوجقلرندن متشكل بر عائله ايچنده اوطوراماز هرشى منفعت اوزرينه مؤسسدر. چوجوق يتشديرمكده ده بر منفعت مستقبله وهيچ اولمازسه بر ذوق حاضر واردر . حالبوكه قادين واركك متعدد ومختلف دوستلرله طولوب بوشالمايان اولرده بو چوجوق ذوقى ده يكنسق بر حاله كلير ، اوصانج ويرر . يواش يواش زوجه ايله برابر چوجقلرده اهمال ايديلير. زوج ايچون اوه كلمك بر فداكارلق، مدهش بر اضطراب اولور . بركره حيات بويژمرده باشلادقدن صوكرا اركك عشرتك ، قادين سرسرى بر سوقاقجيلغك آغوش نسيانه آتيليرلر . آرتق او عائله اولمشدر . بريسى ميخانه كوشه‌لرنده پاره‌سيله برابر شخصيت رجليه‌سنى ، ديكرى قومشو ومحله ديدى قوديلرى آره‌سنده عفتيله برابر نزاكت وظرافت نسويه‌سنى صرف ايدر، توكه‌تيرلر. صوكرا بوطاغنيق اجتماعيت ابتدائيه‌دن اخلاقى منحط ، شخصيتى مجهول ، نه اولاجغى غير معين زواللى چوجقلر ظهوره كلير ، اساسى بوزوق بر حيات اجتماعيه‌دن ، غايه‌سى ده بوزوق بر احوال عموميه حاصل اولور .

خصوصيله باشدن اكلاتديغم حالات اقتصاديه‌ده نظر دقته آلنيرسه يتشه‌جك چوجقلرك تربيهٔ ابتدائيه وتاليه‌لرى ، وبو

تربيه‌لر يوزندن حصوله كله‌جك احوال روحيه‌لرى آيريجه شايان دقتدر.

فقير وهركون باشقه بر معيشت تعقيب ايدن بابانك چوجغى اولا حياتنده الك مهم بر اساس اولان (انتظام) فكرندن محرومدر. فقرك انسانه ويرديكى عجز ، وتردد صفتلريله متصفدر . بونلرك هر حالنده زواللیلق ، هر وضعيتنده تابعيت وحقدن زياده قوته تمايل كورولور . شيمدى بو چوجقلرى مكتبلره كوندرك . اورالرده كوندوز اوقوته‌جغى درسلردن زياده اقشام ويارين يه‌جكى اككمكى دوشونور وبونك ممكن مرتبه كيج الدن قاچمسى دوشونجه‌سيله ذاتاً بر درلو ادراك ايده‌مديكى حقايقدن زياده زمانك جريان سياسيسنه بويون اكن بر معلمك خلقهٔ تدريسنده نه‌لر اوكره‌نه‌جكلر، نصل بر تربيه آلاجقلر ؟ ..

اكلايورميسك عزيزم ؟ ... بزم مملكتمده ازدواج بر فلاكتدر، فلاكت ايچنده فلاكتدر ، حتى فلاكت طيشنده‌ده فلاكتدر ... سزه بلا تردد تكميل ازدواج ايتمش كيسه‌لرى مثالى كتيره‌بيليرم ! .. بوندن قطعياً توقى ايديكز ! ...

انتهای عصر

وفلسفهٔ فردیه‌نك نتیجه‌سی

بوندن آلتی آی مقدم متفکر رفیقلرمدن ممدوح سلیمان بك برمکتوبنده ماقس نورداودن ملهم اولارق شویله بیان مطالعه ایدییوردی:

« عصرك نسللره ، نسلك عصرلره ، ملیتك ملیتلره تأثیری جمعیت بشریه‌یی برانحراف خطرناکه سوق‌ایتمشدر، که بشردوش تحملنه آلدیغی مدنیتی کریه‌لرله، المرله طولدیرییور: نظرلریمزی — برآز تدقیقله — جهانك هرهانکی برطرفنه عطف ایتسه‌ك بویوك برعدم خشنودی کورورز . هرکس یکی برمفکوره‌نك ، یکی برغایه‌نك مسعودیت مخیله‌سیله مشغول . . . فقط ینه بوش ، ینه سونوك . . . سعادت یوق . . . امید، برمعشوقهٔ خیال فریب . . .

« آلات، واحتیاجات مدنیه‌یی تهوینه خادم کشفیات حاضره

بشریتك روحی وفکری اضطرابلرینی تسکین دکل ، بالعکس تزیید ایدییور . هرکون صحنهٔ مادیاتده تجلی ایدن حسی جنتلرك مقداری آرتیلیورد، چوغالیور . منازعات سیاسیه ، انکشافات اجتماعیه ، مؤسسات اقتصادیه ، مولدات فکریه ، اعتقادات وجدانیه روح بشری قاوراپور، یاقیور، کول‌کبی صاووریپور. ظن‌ایدیلیر، که برسیالهٔ آتشین بوتون ارضی‌استیلا ایتمش، آقوب کیدییور ... ایشته « انتهای عصر » تعبیری زمانمز تظاهرات مختلفه‌سنك ، بالخاصه بونلرده تجلی ایدن افکار اساسیه‌نك مشترك وصفنی تشکیل ایدر .

« برقیمت نسبیه‌دن ماعدا ماهیتی بولنمیان عصره ، زمانه بر شکل بشری وحیوانی ویرمك پك غریبدر . زمان انسانلرك تولید ایتدیکی برفکردر، که نه طوغار ، نه بویور ، نه‌ده برنهایتی واردر ، دائما مساوی خطوه‌لرله ایلریلر. فقط ، ذاتی احوال روحیه‌سنی اشیای خارجیه‌یه قدر تشمیل ایتمك ذکای بشرك عادتیدر . ایشته بوعادت ، بوتمایل سببیله‌در،که بشریت اوائل تشکلندن بوزمانه قدر برچوق باطل عقائد وجدانیه ومؤسسات فکریه وجوده کتیرمش ، کندیسنی — علمه یوکسلنجه‌یه قدر برچوق معمالر ایچنده بوغمشدر . ایلك انسانلر یالکز کندی شخصیتلرینی کندی موجودیتلرینی ادراك ایدییورلر. وبوکابناءً کندیلرینه اشیای خارجیه‌یی‌ده تمثیله چالیشیورلردی . بوکون

وحدت وجودده توقف ایدن دین بوتمایلك برنتیجه‌سی، سحر، فال، صوك زمانلرده شارلاتانلر طرفندن علمی برواديده کوسترلمکه چالیشان اسپیرتیزما ، فکر معبود ، خلقت کائنات حقنده‌کی مردود ومجروح فرضیه ، خلاصه حکمت غیر طبیعیه‌نك بوتون مسائلی قصیرالادراك ماضینك میراثیدر . علماء برشکل فائده اکتساب ایدن زمانده اجدادیمزك بربقیه‌سی ، بریادکاریدر .

« نه زمانه ، عصره ویریلن بومشکل حیوانی ایله بشریت دائما کندی روحنی ، کندی احوال فکریه‌سنی عرض ایدر ، کوستر . ایلك اوکجه فرانسه‌دن جوشوب کلن « انتهای عصر » تعبیری احمقجه‌سنه صرف ایدلمش برکلمه اولسه‌ده کندیسنه تعریف ایتمك اوزره تخصیص ایدیلن حال روحی ، فی‌الحقیقه ، جمعیتی اداره ایدن غروبده موجوددر » [١] . جمعیت بشریه بوکونکی موقع تردده‌نه ، بوکونکی حفرهٔ مدهشه‌یه شیمدی‌یه قدر هیچ دوشمه‌مشدر . « انتهای عصر » هم براعتراف، هم‌ده برشکایتدر: بشر ، آتیدن ناامید ، بدبین ، بربحران اعصابی آره‌سنده بوارلانیور . فکرلر، پریشان، یورغون .... او (انتهای عصر)، طولغون ازلی طبیعتك اورته‌سنده، یواش یواش اولدیکنی حس ایدن مزمن برخسته‌نك ناتوان کدری، خفی براورمانلغك سینه‌سنه التجا ایدن برجفت کنج عاشقی کورن زنکین وسفیه اختیارك

(١) تردی - برنجی جلد، صحیفه ٥ . - ماقس نوروا .

حرصی ... در » - « ایسه‌نك جادیلو پیه‌سنده‌کی آلوه‌نغك بویوك بر اضطراب معنوی تأثیریله کونش! کونش » دیه‌فریادی: ایشته ، معاصرلرمزده تظاهر ایدن « انتهای عصر » ك تمایلات حقیقیه‌سی » [١]

کوریلیور ، که انتهای عصر، « مفکوره ، حریت، ترقی » کبی محیطه، شخصه کوره قبول ایدن وهیچ برزمان واضح بر معنا افاده ایتمه‌ین ، نیم شعوری اولان هرشیئی ایضاحه مستعد وتمال بولنان برمبهمیتله محاطدر . بونك روحنه نفوذ ایده‌بیلمك ایچون پرده‌یی آچه‌لم ، نمونه‌لر طوپلایه‌لم :

ایکی مکتب رفیقی ، فقط یکدیکرینه دلداده ، تنفسخانه‌نك قویتو برکنارنده ، نظرلردن مختفی کوروشیورلر :

— نی چوق سویورمیسك ؟

— بوتون موجودیتمله ...

— اوحالده نیچون مسعود اوله‌میورز ؟

— چونکه عشقمز مکتب دیوارلرینك آره‌سنده محدود ومحصور قالیور .

— بدلا !.. مسعود اوله‌بیلمك ایچون مادامکه بودیوارلری آشمق لازم نه طوریورز ؟

— نه یاپه‌یم ؟

[١] ماقس نورداو

— باباڭ زنكين ، قاصه‌سندن‌چال ! ـ قاچه‌لم ... آوروپايه كيده‌لم .

بونلرڭ عشقى « انتهاى عصر » ه برنمونه اولديغى كبى عاشقه صرقتى توصيه ايدن معشوقده « انتهاى عصر » ڭ برروحى ، برركنى ....

— عزيزم ، صوڭ اثريمى اوقودڭمى ؟

— اوقودم ...

— نصل بولدڭ ؟

— چوق كوزل ! ...

— بوتون روحمله يازدم ...

— بوحكايه، برروماندن زياده فوران‌حسياتله يازلمش براثر..

— جمعيته ضربه‌لر اينديرن ، آرتق بدلالقلره ، اعتياداته كفرلر صاووران بر « شه‌دور » در . بونكله بوتون كينلريمى، الملريمى جمعيت بشريه‌نڭ اوزرينه قوصدم ....

« انتهاى عصر » ....

« اعلان مشروطيت ... اولاد باباسنى علناً رد ايديور .

چونكه بركون اول مابينه منسوب باباسيله افتخارايدن بوچوجق بركون صوكره ، اوشرفڭ ازاله‌سيله، باباسنده، برسبب مفخرت تشكيل ايده‌جك برمزيت كوره‌ميور . انتساب جائز دكل !.. قورتيلمق لازم ! ...

پاشا دامادى ... نظرلرينى مقدرات ملتنه حاكم ييلديزڭ شعشعه‌سنه ديكمش اسباب ترفيعى بكله‌يور . قائن پدرى غفلتله آغزندن بركلمه قاچيريـيور ، داماد ژورنال ايديـيور ، زماندڭ اصالتنه دوغرو خطوهٔ ترقى‌يى آتيور . فقط بركون بويوك بر ولوله ، بويوك بركورولتو ... داماد هرشيدن استعفا ايديور ، اصالتدن وازكچيور، برج استبدادڭ برركنى اولان پاشانڭ قيزينى تطليق ايله‌يور ، كنديسنڭ « ده‌موقرات » اولديغنى اعلانه چاليشيور .

« آناسنه باباسنه كوسمش و برفكر انتقامله اوروپايه قاچمش كيمسه‌لر، مشروطيتڭ اعلانيله استانبوله‌دوليورلر. واپوردن چيقار چيقماز بونلردن برى غلطه رختمنده «وطن، وطن...» فرياديله بليغ برنطق ايراد ايديور. اوروپاده‌كى مجادلات سياسيه‌سندن اوزون اوزادى‌يه آكلاتيور .

ناظر بر مأمورى ـ فرقه احتراصاتنه مغلوب اوله‌رق ـ اخلاقسزلقله اتهام وعزل ايديور. مأمور يومى غزته‌لردن برينه انتسابله ناظرڭ عليهنه مقاله‌لر يازيور ، موقعنى صارصيور. ناظر برتلاش ، يابديغنه نادم ... مأمورى چاغيريور كنديسندن نه ايستديكنى صوريور. « موقعمى ، ناموسمى ، ترضيه » جوابى آليور . موقعنى محافظه ايده‌بيلمك ايچون مأمورڭ صوصمسى

لازم!.. ناظر عزت نفسنی آیاقلر آلتنه آلیور، ترضیه ویریور،
مأمورله مقاوله‌یه کیریشیور. مأمور صوصه‌جق، ناظرده اولکی
موقعندن دها بیوك بر موقعه کندیسنی تعیین ایده‌جك... مأمور
ناموسنی صاتیور. اولاد، داماد، ساخته وطن‌پرور، ناظر،
ناظرله مقاوله‌ایدن مأمور «انتهای عصر»ك بر بلیغ نمونه‌سی...

بو مثاللر دها پك چوق کوستریله‌بیلیر: قناعت وجدانیه‌ایله دکل
بر فکر منفعتله فرق سیاسیه‌یه انتساب ایدنلر، بر موقع مهمی قاپامق
ایچون مخالفتده بولنانلر، فرق سیاسیه منسوبیننك خفی املاری،
هرهانکی فرقهٔ حاکمه‌یی تشکیل ایدن افرادك تحکیم موقع خصو-
صنده‌کی جهد و غیرتی، اعضای حکومتك فکردن زیاده عوامك
حسنه استناداً اجرای فعالیت ایتمسی، بوتون افعال حیاتیه‌سنی
جیزویتلرك «غایه وسائطی مشروع قیلار» قاعده‌سنی تطبیق
ایتمك ایچون صرف ایدن کیمسه‌لر «انتهای عصر»ك بر تام نمونه‌سیدر.

ایلك نظرده بونلر آره‌سنده‌کی مناسبت و مشابهت آکلاشیله‌ماز.
لکن بر آز دوشونیله‌جك اولورسه بونلرده مشترك بر مقصدك
موجودیتی کوریلور، که اوده:

«وادئ نظریاتده الآن ادامهٔ موجودیت ایدن منقول
اصول و ارکاندن ساحهٔ عملیاتده نفسنی تخلیص ایتمك
چاره‌سی» در.

ظن ایدلمملیدر، که «انتهای عصر» و نمونه اولانلرا کثرتی

تشکیل ایدرلر. بالعکس بو بر قسم قلیلدر، فقط اویله بر قسم قلیل، که
جمعیت بشریه‌نك ظاهری هر بر صفحه‌سنده باش کوسترر. الك
زیاده «انتهای عصر» تعبیرینه ماصدق اولانلر، زنکینلر و طبقهٔ
ممتازه افرادیله متعصبلردر. بونلر قورقاقلری، ضعیفلری، کندی
محاکمه‌لریله حرکته، فعالیته، دوشونمکه مقتدر اولمیانلری،
بدلالری اداره ایدرلر: بونلر اوزرنده بیوك بر تأثیر حصوله
کتیررلر. ایشته ینه بونلردر، که شمدی بشریتی مریض حسلریله
تسمیم ایدرلر، هر طرفه الم و بدبینی صاچارلر....

«جمعیتك بو مدیرلر صنفی هر خصوصده بر غرابت کوسترر:
ذوقلری، طرز تلبسلری، اقامتکاهلری، آثار صنعت اوکنده‌کی
حسلری هپ بشقه‌در. نظرلر، ایلك دفعه، بونلرده‌کی هیئت
عمومیه‌یی احاطه ایده‌مز، فکر بر شئ آکلایه‌ماز. لال وابکم
بیوك بر حیرتله قارشیلرنده قالیر. بونلرك هیچ طبیعت اصلیه‌سنی
کیزله‌مك، اولمدقلری بر شیئ کوسترمك ایستر. هر نه صورتله
اولورسه اولسون اعصاب حسیه‌یی تحریك ایتمك و بو تحریك
واسطه‌سیله دقت عامه‌یی اوزرلرینه توجیه ایله‌مك بونلرك غایهٔ
عاملیدر، فکر ثابتیدر. مطالعه ایتدکلری آثار صنعت اوزری
متنوع نفیس رایحه‌لرله مستور بر کوبره‌لکدر. ادبی کتابلر
عرشیدن زیاده، بونلر ایچون، مغلق اولملی، حس تجسس
اویاندیرملی، اعصاب و دماغ اوزرنده بر آن هیجان حصوله
کتیرملی.

« ایشته عصرك صنعت ادبیه‌سی بومدیرلر صنفنك احتیاجنه شتابان اولان بلیهٔ اجتماعیه‌دن بریسیدر . »

رفیقمك پك كوزل ایضاح ایتدیكی بومسائله وكوسترمش اولدیغی صفحات حیاتیه‌نك جدیت وحقیقتنه عیناً قانع اولمقله برابر بواحوالی انتاج ایدن اسبابی « انتهای عصر » سرلوحه‌سی آلتنده طوپلامنی پك‌ده مناسب عدایتمیه‌جكم .

مختلف مقاله‌لرمده واخلاقدن باحث بعض كتابلرمده متعدد دفعه‌لر سویله‌مش اولدیغم وجهله بن احوال اجتماعیه‌مزده‌كی مؤثراتی پك خطالی وحقیقتدن اوزاق عدایتمكده‌یم .

كرك سیاسیات وكرك اجتماعیات وادیسنده‌كی تظاهراته جدی ومدقق برنظر عطف ایده‌جك اولورسه‌ق اولا ایكی متباین اوج كوره‌جكزكه حیات مجتمعه‌نك تكمیل صفحاتی بو ایكی اوج بیننده كائن وواقعدر . بواوچلردن برنده فرد ، دیكرنده جمعیت بولنور . بونلر یكدیكرینك ضدیدر . فرددن اوزاقلادقجه جمعیته جمعیتدن اوزاقلاشدقجه فرده تقرب ایتمش اولورز ، یعنی فرده بر خصوصیت بارزه ویرمكه چالشدقجه جمعیت واونك خاصهٔ ممیزه‌سی ضعیفلر ، قوتی آزالیر ، بالعكس جمعیته بر قوت وعظمت ویرمك ایستدكجه فرد دوشر ، سونر ، سیلینیر ...

فلسفهٔ فردك افراطپرور طرفدارلرنجه حیات جمعیت غیرطبیعی ، لزومسز ، ومضر اولدیغی كبی ، فلسفه اجتماعیتك ینه افراطپرور

طرفدارلرنجه‌ده فرد ، كندی باشنه بر هیچ‌دن باشقه برشی دكلدر .

ایشته بو ایكی متباین نقطه آراسنده صاللانان صفحات حیاتیه كندینه مخصوص موازنتی تأمین ایده‌مینجه ظهوره كلن حالات رفیقمك تصویر ایتدیكی كبی برطاقم چیلغینلقلردن ، اخلاقسزلقلردن جنتلردن عبارت اولیور ...

بن بونلره انتهای عصر دكل ، متین بر زمین فلسفی‌یه استناد ایده‌مین اجتماعیتك موازنه‌سزلكدن متولد صارصینتیلری دییورم .

* * *

بوراده صوك اولمق اوزره بر شیدن دها بحث ایتمك ایسترم . بعض كیمسه‌لر واكثریا بویوك مؤلفلر « سوسیالیزم » ایله « آنارشیزم » ی بربرینه پك یقین عد ایدرلر . حتی سوسیالیزم برآز شدتلیجه اولورسه ومثلا « قومونیزم » فكرلریله قاریشیرسه همان آنارشیستلكه تبدل ایدر فكرینی بسلرلر .

بوقدر سطحی مطالعاته باشقه هیچ برمسئله‌ده تصادف ایتمدم .

بنجه سوسیالیزم ، فرد ومزیات فردیه علیهنه حیات جمعیتی تقویه‌یه چالیشان بر مسلك اجتماعیدر . دولتلر كندی تأسیسلرینی معقول نظریاته استناد ایتدیرمك لزومنی حس ایتدكلری كون مطلقا سوسیالیزمك زیر معاونتنه التجا ایده‌جكلردر . یعنی ، فكربجه

دنیاده معقول بر حکومت تشکل ایتمك لازمکلیرسه و هانکی بر سببدن طولایی بونی تصویب ایدرسه‌ك شوکاده قانع اولملی یزکه او حکومت قطعیاً سوسیالیست حکومتی اولاجقدر . « انسانلری قارداش ایتمك واونلر آراسنده مساوات تاسیس ایله‌مك » دستورینی اك واسع صلاحیتله باغیرابیله‌جك آغزلر آنجق سوسیالیستلره خاص آغزلردر .

« آنارشیزم » ه کلنجه ، بو بوسبوتون آیری بر ماهیتی حائزدر . آنارشیزم دیمك آنجق فردی یشاتمق وفرده ، فردك مزیات خصوصیه‌سنه مبارز تکمیل قوتلری محو ایتمك دیمکدر .

« آنارشیزم » دیمك ، فردك اوزرنده قوانین طبیعیه‌دن باشقه بر قانون براقامق ، مبارزهٔ حیات دستور معظمنی بوتون چیلاقلغیله میدانه چیقارمق دیمکدر .

کورولیورکه سوسیالیزم و آنارشیزم جریانلری بربرینك قارداشی دکل ، بلکه دشمنی‌در . بونلری بردکل ، آیری تلقی ایتملی ، بربرینك ضدی بلله‌ملیدر .

*
* *

بوراده مهم ومدهش مسئله کندینی کوستریور :

— عجبا نره‌یه طوغرو کیدیورز؟.. طریق حیاتمز اوزرنده سوسیالیزم می ، یوقسه آنارشیزم می وار؟..

بو مسئله‌یی شیمدی‌یه قدر پك چوق حکیملر تدقیق ایتمشلر ، وهربری کندینه کوره مختلف و متعدد مطالعه‌لرله استحصال نتایجه چالیشمشدر .

بو مطالعاتی آیری آیری تدقیق ایتمك فائده‌دن خالی دکلدر . شوقدرکه نتیجه اعتباریله بن هیچ بریسیله هم فکر دکلم . یکرمی یکرمی بش سنه ظرفنده دنیایی طانیمه‌جق درجه‌ده دکیشدیرن علوم وفنون هردرلو حیاتلرله برابر شکل اجتماعیتی واخلاق دیه اوکرندیکمز شیلری ده دکیشدیرمك استعدادنده‌در . بو دکیشمه‌نك ابتداسی حلول ایتمشدر . فقط انسانلر وانسانلق ، اعتیاد تأثیری آلتنده اسکی طبیعتلرینی قولای قولای ترك ایده‌میور . شیمدیکی بشریت ، ایجابات فنیه وتبدلات حاضرهٔ اجتماعیه ایله اعتیاد سابقه‌نك مجادله‌سندن متولد صانجی‌یی چکیور . نه چاره اسکی ایله یکی‌نك آراسنده طوغمشز ، اسکی‌یی ترك ایده‌مه‌مکله برابر یکینك فائده‌سنی حس ایدیورز . عقلمزله اسکی‌یی مدافعه ایدرکن وجودیمزله یکی‌یه تابع اولیورز . ونهایت محاکمتمز افعالمزی تنقید ایدیور . وآرتق مضطرب اولیورز . « انتهای عصر » دیه فریاد ایدیورز . حالبوکه میدانده « انتهای عصر » یوق . بلکه « ابتدای عصر » وار..

بن بو یکی عصرك ایچنده « آنارشیزم » ی کوریورم . فکرمجه اسیرلکدن ، اجیرلکه و اجیرلکدن اشترا کجیلکه کچن انسانلق اك نهایت آنارشیزمه واصل اولاجق واوراده فردیتك

بوتون استقلالنی ، بوتون عظمتنی حس ایده‌جکدر .

فقط بو آنارشیزم، شیمدیلك حال مبادیده بولنان اصولسز ونظامسز بر آنارشیزم دكل ، طبیعته و طبیعیلكه اویغون فنی وحقیقی بر آنارشیزم اولاجقدر .

شیمدیکی آنارشیستلك کندی موقعنی آچمق ایچون مانعه‌لری ییقمقله مشغولدر. استقبالك آنارشیستلکی کندی موقع حقیقیسنی بولنجه آرتق ییقمقله دكل ، بالعکس یاپمقله اشتغال ایده‌جکدر .

بو مسئله‌یی (ییقیلان اساسلر) اسملی ایکنجی کتابمزده دها زیاده ایضاح ایده‌جکز .

T.C.

— ختام —